

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIV рік видання. № 239, травень, 2014

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

До 200-річчя від дня народження
Тараса Шевченка:

- ❖ *Сторінки 120-річної румунської шевченкіани*
- ❖ *Живе, пророче слово Шевченка*
- ❖ *«Давидові псалми» у творчості Тараса Шевченка та молдавського митрополита Дософтея*
- ❖ *Кастинг Марії Заньковецької*
- ❖ *Магдалина Ласло-Куцюк і її ключ до соціоніки*
- ❖ *Небесна сотня (Ораторія)*
- ❖ *Осінні відсвіти (Поезія)*
- ❖ *Травнева арка неба (Поезія)*
- ❖ *Буковинські трафунки:
Ціцьо
Невже і цісар святий?
«Маестро»*
- ❖ *Весілля
(уривок з оповідання із циклу «Промахи»)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

2014 – РІК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Іван РЕБОШАПКА

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ III. Шевченківські зацікавлення наступників Константина Доброджяну-Гері

У попередній статті на вищезгадану загальну тему («Наш голос», № 238) було представлено виявлені зачинателем румунської шевченкіани Константином Доброджяну-Герією (21.V.1855 – 7.V.1920) такі риси мистецької сутності феномена Шевченка, як невідоме ні в українській, ні у світовій літературах «диво» постання, підкреслює Герія, «внаслідок щасливого випадку» («вирвання з жалюгідних умов вбивчого життя») з кріпацького сина – видатного митця чи «володаря у царстві духа», «велетня у царстві людської культури», як згодом (1914 ювілейного року) образно підсумував Іван Франко, вперше у Румунії залучення Герією Шевченка до європейської поезії, на жаль, лише як представника селянства, народний характер Шевченкової творчості й її зв'язок з народною творчістю, всенародне шанування поета, названого *праведним Тарасом*, безмежна любов Шевченка до свого народу, його гуманізм, патріотизм та занепокоєння не тільки долею українського, але й інших, як пише Герія, «уярмлених народів Росії», яких закликає до боротьби за кращу долю, високий художній рівень Шевченкової творчості, її ідейна, мобілізуюча, пророча наснага та невмиручість.

Інші ознаки мистецької сутності Шевченка, так би мовити, не «номіналізовані» Герією, але їх можна «вивести» з наведених ним прикладів. Так, підкреслення ним того факту, що «Марія» – це «лірична поема», слід уважати замічену Герією в одному творі рису, яку згодом дослідники, включно і румунські (аж до сучасних, Дан Хорія Мазілу, наприклад), відмічатимуть в багатьох інших творах Шевченка, вважаючи її визначальною в його творчості. Так само, Герія не визначив належність Шевченка до якогонебудь літературного напрямку, зокрібно до романтизму, що згодом буде доказане літературознавцями, зокрема і румунськими, але з наведених ним прикладів ясно випливає, що в ряді його творів Шевченко поступав як роматик, оспівуючи, як підкреслює Герія, героїчне минуле свого народу у контрасті із сучасним його «рабством».

Визначені Герією мистецькі ознаки творчості Шевченка доповнюватимуться, деталізуватимуться й увиразнюватимуться у зацікавленнях ним наступників Гері, відомих, наприклад, Панаїту Істраті (1884 – 1935) з його дитинства, як пише він, «російських революціонерів, імігрованих до нас [у Румунію – І.Р.], які популяризували постать кріпака, поета і художника» Шевченка¹, і серед

яких статті Гері, головню перша з них (*Тарас Шевченко*), викликали певний резонанс.

До генерації російських революціонерів (народників), Гері й інших, дехто зачисляє Замфіра К.Арборе (з уривком його статті про Тараса Шевченка читачі «Нашого голосу» мали можливість ознайомитися в попередньому квітневому числі). Замфіра Арборе вважають імігрантом, бо, фактично, такими були обставини його життєвого шляху. Своім же «корінням» він не росіянин, а виходець з давньої сім'ї боярів Молдови. Народився в Чернівцях (14.XI.1848 – 21.IV.1933, Бухарест), у сім'ї губернського секретаря Константина Раллі, по смерті батьків його усиновив дід Дімітріє Арбуре. Навчався в Кишинівському та Миколаївському ліцеях, матуру здавши у Москві. 1867 року вступив до Московського університету, перейшовши потім до Петербурзької військової медичної академії. За участь у студентських народницьких колах його було арештовано і ув'язнено у Петропавлівській фортеці, звідки після двох років з гаком відправлено на заслання. Утікши з-під нагляду царської охорони, він пересікає кордон і прибуває до Швейцарії, де перебувало багато російських та українських політичних емігрантів, бере участь у діяльності різних революційних кіл (багато часу будучи під впливом анархіста М.А.Бакуніна), що примикали до соціалістичного руху. Деякий час працює у редакціях періодичних публікацій «Работник» і «Община», друкує політичні брошури, доставляє матеріали для революційної пропаганди і сприяє їхньому таємному переправленню в Росію. Замфір Арборе спричинився також до переправлення через Румунію в Росію примірників женецького видання (1878 р.) «Кобзаря» Тараса Шевченка. Кілька разів прибуває до Ясс, допомагаючи в діяльності одному з перших румунських соціалістів Е.Лупу². 1879 р. оселяється в Румунії, нав'язує тісні контакти з Н.Зубку-Кодряну, др. Н.Руссел, К.Доброджяну-Герія і ін., бере участь в організації соціалістичних кіл і підтримує появу періодичних видань соціалістичної орієнтації, працює в редакціях газет «Românul» («Румун»), «Telegraful» («Телеграф»), «Telegraful român» («Румунський телеграф»), «Corespondența română» («Румунська кореспонденція»), пише до «Revista nouă» («Новий журнал») і «Tinerimea română» («Румунська молодь»). 1881 р. отримує румунське громадянство [2, 46].

(Продовження на 4 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

СТОРИНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 3 стор.)

Замфір Арборе писав російською і румунською мовами. Ще перебуваючи у Швейцарії, написав розділ про Росію до праці *La Géographie universelle* діяча-соціаліста анархістської орієнтації, географа Elisée Reclus-a. А румунською мовою, уже в Румунії, написав цікаву своїми археологічними, етнографічними і фольклорними даними історико-географічну монографію *Basarabia în secolul XIX* (1898), відредагував *Dicționarul geografic al Basarabiei* (1904).

Як видно з його робіт, Замфір Арборе був добре обізнаний з історією, культурою і літературою українського народу. Деякі його зацікавлення з даних галузей виявила Магдаліна Куцюк³.

Стосовно питання рецепції Шевченка в Румунії, особливо цікаві спогади про молодечий неспокій його генерації, об'єднані у томах *Temniță și exil* (Тюрма і заслання, 1894) і *În exil* (На заслання, 1896), що зазнали кілька видань, навіть і тематично реструктурованих⁴. Наслідуючи Герю у праці *În exil* з деякою літературознавчою непевністю, Замфір Арборе, з однієї сторони, надто переоцінює Шевченка, а з іншої сторони – навпаки, обмежує його значення, наслідуючи визначенню Герю геніальності Шевченка

називає його «єдиним слов'янським поетом» («unicul poet slav») і, оправдано, визначає його «найвищим виразом рутенської [української – I.P.] національної свідомості», але повторенням та ще й підкресленням нав'язаного Герю «кліше» «поет селянства» («poetul țărănimii») прямо протилежно звучує масштабність шевченківської тематичної «палітри». Своєрідною безпосередньою деталізацією написаного Герю про Шевченкові твори *Гайдамаки*, *Сон* та *Кавказ* здаються слова Замфіра Арборе, який відзначає: «У великій мірі оправданий рутенський [український – I.P.] народ, який діє за повалення деспотизму і проти імперського централізму, який знищив його козацькі вольності». Замфіру Арборе, який певний час прожив в умовах царської Росії, добре пізнав тамтешні порядки, особисто зазнав жорстоких переслідувань з боку царського режиму, напевно, були добре відомі часті укази про заборону української мови, як Емський указ (1720), указ Петра II (1729), Катерини II (1763), царський указ 1804 р., Валуївський указ (1863) і ін. Тому одну з причин десятирічного заслання Шевченка Арборе вбачає в тому, що «...народний рапсод повинен був спокутувати той великий гріх, що писав рутенською мовою. Цар відправив

його на заслання, де нещасливець загинув серед чужого йому народу». Цю причину згадуватимуть пізніше інші румунські літератори, наприклад, Міхай Бенюк, після Другої світової війни.

Заслуга Замфіра Арборе полягає і в тому, що своєю оцінкою деяких творів він пішов далі Гері, виявивши іншу визначальну рису мистецької сутності Шевченка. Геря, наприклад, відзначав, що деякі твори Шевченка, як *Сон* і *Кавказ* «не могли бути друковані в Росії», бо, «коли б дізналися, хто написав деякі з них, [...] то повели б поета прямо на шибеницю», тому «ці твори друкуються на чужині

Замфір Арборе

і тільки шляхом контрабанди проникають в Росію». А Замфір Арборе достовірно вперше в Румунії виявляє безпощадну викривальну суть Шевченкового *Кавказу*, рукопис якого, поряд з іншими творами, мав при собі Шевченко в момент його арешту після розгромлення Кирило-Мефодіївського братства, твори, особливо *Кавказ*, що були додатковими інкримінованими фактами для поетового заслання. Арборе пише: «Пригадаймо собі поезію Шевченка:

«Од молдованина до фіна
На всіх язиках все мовчить,
Бо благоденствує!»

Ця поезія, сповнена їдкої іронії, довела царя до скаженіння, і за це [поета] заслано солдатом у кріпость, що на краю Уралу»⁵.

Ряд нових аспектів історії, культури і літератури українського народу та мистецької сутності Тараса Шевченка Замфір Арборе оприлюднив у написаній через двадцять років праці *Ukraina și România*⁶ (*Україна і Румунія*), провідні ідеї якої настільки актуальні і в наш час. Вона написана з любов'ю до українського народу і розумінням його життєвих проблем. Основується дана праця на безпосередньому обізнанні з життям, на переконливих враженнях, набутих автором ще в дитинстві. Народившись у Чернівцях, зізнається Арборе, дитячі роки він провів у замку в Красні свого дядька барона Манолаке Стирчі (Manolache Stârcea), де його «товаришами в іграх були діти румунських і рутенських селян», «звідти знаю я, що у свідомості мого народу [румунського – I.P.] немає ворожнечі до рутенського народу, як немає ні германофобства, ні антисемітизму. Всі національні злоби вдумані тими, для кого *devide et impera* є лейтмотивом їхніх національних концепцій» (стор.5). Написання даної праці Арборе вважає своїм моральним обов'язком: «Як друг рутенського народу, пригніченого і уярмленого, – пише він, – вважаю своїм обов'язком розсіяти, наскільки

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

мені спроможно, темряву, що огортає це питання в умах освіченого нашого прошарку» (стор.3). Дана книга, уточнює автор, – це зокрема відповідь «двом передовим особам нашого освіченого посліпства, п. професорові Ніколае Йорґа і панові Таке Йонеску», які, «виступаючи на тему України і українського народу, подали незаперечні докази того, що дуже мало обізнані з українським питанням».

Доречним контекстом представлення Тараса Шевченка служить другий розділ праці *Нація і людство* (9 стор. і слід.), в якому доводиться той факт, що в нормальних умовах між тим чи іншим народом або нацією і людством діє взаємовигідне співвідношення, конкретизоване у добрій стороні націоналізму: подібно тому як «кожна людська індивідуальність приносить у соціальне середовище, у коло своїх близьких її душу і відмінний інтелект, тим більше нація, відмінний народ несе у собі національну самобутність, свою колективну душу, які впливає у скарбницю всього людства» (стор.16). Становлення нації, на думку Арборе, охоплює три фази. У першій фазі сповідувачів націотворчих змагань та ідеологій переслідують, ув'язнюють, посилають на каторгу чи розпинають на хресті. У другій фазі проголошені й пропаговані ідеї «домінують світ і стають однією з основ держави». У третій фазі «в ім'я ідеї, що домінує повсюди, переслідують тих, хто заперечує цю ідею». Історія України, твердить Арборе, тісно пов'язана з історією древнього Києва, довкола якого об'єдналися в IX-XIII ст. «на федеративній основі вільні принципати». Цей період «історії України, – пише Арборе, – сконфісовано російськофільськими істориками на користь імперії царів Москви, хоча ця імперія має своє походження безпосередньо у Москві, існуючи з 1328 р., будучи основою на своїх деспотичних інституціях (...) під татарським впливом» і «не маючи абсолютно нічого спільного з об'єднаними вільними принципатами мериціональної Росії».

Переважає більшість, – відзначає Арборе, – «серйозних мовознавців, передових славистів (Міклошч, Лавровський) обстоюють цілковиту відмінність цієї нації [української] від нації москалів» (стор.22). Вона створила мову, яка, як відзначив перекладач Пушкіна, Лермонтова і ін. Боденштедт (*Die Poetische Ukraine*), «є найгармонійнішою з-поміж усіх слов'янських і посідає велику музикальну гнучкість». А «пан Йорґа, який не знає жодної слов'янської мови, може тільки сприйняти компетентну думку Міклошча і не підтримувати прикру помилку, що українська мова це діалект». Своім фольклором, пише далі

Арборе, український народ не поступається місцем жодному європейському народові, лірична його поезія є визначною як з точки зору натхнення, так і якістю форми; епічна поезія, особливо історична (дума) не має суперниці, хіба що у сербській та гіспанській літературах» (стор. 29). Оцінку історичних українських пісень Арборе сприймає від Альфреда Рембо (*La Russie epique*), який підкреслював, що з народних пісень «можна пізнати характер українського народу». «Зачинательськими давніми творами української літератури є *Літопис Нестора* і *Пісня про Ігоря*», вважає Арборе, основуючись на поглядах російських вчених, наприклад, професора

Панаїм Істрпамі

Московського університету Соловйова (*Історія Росії*). На основі цих й інших творів давніх періодів, підсумовує Арборе, в XIX ст. постала «плеяда першорядних письменників, як Котляревський, Гоголь-батько, Гулак-Артемовський, Цертелєв, Бодянський та інші, і нарешті – Тарас Шевченко, видатний поет України». Отож, підсумовує Арборе не без впливу ідеї Кирило-Мефодіївського братства, «заперечувати цьому народові», який створив «чудовий скарб душевних цінностей (підкр. автора), народові, щедро обдарованому Богом, права на свободу (підкр. автора), освіту і цивілізацію, заперечувати навіть [його] існування – це просто розумова аберація...». Замфір

Арборе, до речі, був добре обізнаний з програмою Кирило-Мефодіївського братства і першим в румунській шевченкіані представив (цитуючи М.Костомарова) його мету – «емансипацію українського народу з рабства, поширення освіти серед українських селян, національне пробудження українського народу», основну відмінність його програми від панслов'янської московської програми – не визнання гегемонії одного народу над іншими, як обстоювали це словаки і чехи (Ян Коллар, Людовіт Штур) та поляки (Йоаким Лелевель, Андрей Тов'янський, Адам Міцкевич)⁷, вплив Шевченка на Костомарова і Куліша своєю «необмеженою любов'ю (підкр. автора) до народу і непримиренною святою ненавистю (підкр. автора) проти царизму і царської Росії», що «викликали революцію в їхніх душах», і, добавимо ми, у цілеспрямованості програми Кирило-Мефодіївського братства, яке, відзначає Арборе, таємно було створене Костомаровим разом із Шевченком. Геря відзначав помітний гуманізм творчості Шевченка взагалі, а Замфір Арборе відзначає його «гуманний панславизм», «повністю виражений у (...) поемі *Ян Гус*, присвяченій Шафаріку».

(Продовження на 6 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 5 стор.)

Слідом за Гереею Арборе повторно відзначає, що «Шевченко був народним поетом у справжньому смислі даного слова» (стор.33) і той факт, що «з раннього дитинства він перетерпів усі приниження і страждання...».

Співставленням наведених у книзі Арборе *Україна і Румунія* даних стає ясно, що суспільно-історичне становище України і періоду діяльності Шевченка, згідно з положеннями автора, припадають на першу фазу націотворчих змагань та переслідування сповідувачів відповідних ідеологій. До другої фази націотворчих змагань, коли пропаганді у першій фазі ідеї стають основами держави, Україна не дійшла, а тільки Росія, «яка, визволившись після 200-літнього татарського гніту, пригнічує польський народ, український і румунський народ у Бессарабії».

Образно виражена Гереею сподівана еволюція суспільних порядків до нормального їх стану («...старий Дніпро, несучи до Чорного моря свої коли прозорі, коли каламутні води (...), розповідає поетові, що на цьому світі все перетворюється та міняється (...) і з кожною хвилиною народжується і зав'язується інше життя...») у книзі Арборе виражено ясно, так би мовити, «номіналізовано»: «...ми живемо під впливом старих ідей, під насильством бруталних методів діяння, але життя, яке уже зав'язується

довкола нас, вказує шлях, яким простує людство (...), Європа – шлях національних автономій і федералізацій, гармонійно об'єднаних», а «націоналізм, прихований під масками клерикалізму чи найдикішого абсолютизму (як царсько-імперський) – це анахронізм, який стає ворогом гуманних ідей, сіє ворожнечу між народами, стає перепорою поширення високих гуманних вимог та вливання національних цінностей у скарбницю людства, більше того – приводить до їх втрати».

Невтомна дослідниця рецепції Тараса Шевченка в Румунії Магдаліна Куцук відзначає⁸, а вслід за нею слово в слово через 33 роки Іон Козмей⁹ підтверджує її констатацію, що внаслідок популяризаторської діяльності Гері (Куцук) і Замфіра Арборе (Козмей) ім'я Тараса Шевченка стає особливо популярним на початку ХХ ст. «у рядах соціалістичної молоді», обоє ілюструючи сказане іменами двох письменників. Один з них це Панаїт Істраті, який після своєї участі на святкуванні Шевченка 1928 р. в

Каневі опублікував статтю про цю подію у французькому журналі¹⁰, перекладену на румунську мову 2005 р.¹¹, частково в Україні 1999 р.¹², а повністю в Бухаресті 2010 року¹³. Другий наведений авторами приклад – це поет Штефан Петіке (Ștefan Petică), характеристику Шевченка якого як «одну з найкращих» (Козмей) обоє наводять повністю.

Над цим моментом сприйняття Шевченка в Румунії слід зупинитися, бо сказане румунським публіцистом, поетом і літератором про Шевченка виходить поза межі суто популяризаторської діяльності, творчість національного українського поета оцінено як один з прикладів, гідних для наслідування румунськими письменниками.

Штефан Петіке, який прожив тільки 27 років (22.I.1877 – 17.X.1904), своєю громадською і публіцистичною діяльністю повністю включився в тогочасний румунський соціалістичний рух. Уродженець села Бучешти Ґалацького повіту (де і помер), він навчався в гімназії м. Текуч, потім у лицей м. Бреїла, де з ентузіазмом приєднався до міського соціалістичного руху, виступаючи перед портовими робітниками, вів соціалістичну пропаганду по селах, захоплено читав праці з питань філософії, соціології та економіки на кількох мовах (німецькій, французькій, англійській), будучи обізнаним і з соціалістичними зарубіжними публікаціями («L'Ège nouvelle», «La Revue socialiste»). 1896 р.

розпочав у «Lumea nouă» («Новий світ») публіцистичну діяльність, викриваючи брєйльські «портові варварства» і солідаризуючись з робітниками. Але момент дезорієнтації робітничого руху в Румунії 1898-1899 рр. Штефан Петіке пережив як душевний провал, відійшов від соціалістичного руху і усамітнівся, ілюзорно надіючись поринути у світ прекрасного, у світ мистецтва, і таким чином сприйняв символізм, в якому вбачав можливість уміло протистояти поганому і несправедливому суспільству, себе вважав приреченим не миритись ні з чим і ні з ким, а в мистецтві вбачав єдиний засіб відбудови первинної єдності людини зі всесвітом, єдності, якої людину позбавили столітня техніка і надмірні цивілізаційні заходи, а, може, добавимо ми, і суспільні лихоліття. Він фанатично вірив у покликання своєї поезії, якій надавав форму сповіді, благання, страхітливого крику, obsesivного словесного і музичного марення.

Мабуть, щось подібне до своїх мистецьких настанов

Штефан Петіке

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

художнього перевтілення життєвих вражень Штефан Петіке відчув у творчості Тараса Шевченка, якого зачислює до російської літератури, що ніяк не шкодить українському поетові, якого мистецькі настанови художніх перевтілень і особливо поетичні форми (чи формули) своєю націленістю у певній мірі нагадують румунського поета.

У статті *Momentul național în artă*¹⁴ (Національний момент у мистецтві), виходячи з того, що у його час румунська літературна критика, як він підкреслює, надала надто великої ролі психологічному факторові у постанні художнього твору, що «породило перебільшену тенденційність, яка (...) розділила літературу на два табори: мистецтво для мистецтва і тенденційне мистецтво», Штефан Петіке вважає, що виходом із цього становища є «глибоке і повне знання народу, але знання вільне, не оплутане жодною з тих форм суджень, за допомогою яких до недавнього розглядали народ». Таке знання народу, на його думку, створюватиме «основу здорового мистецтва», художнім творам надаватиме «сильний животворчий, вічно оновлюючий дух». Так, на його думку, поступали Ібсен, Д'Аннунціо, Вальт Вітман. Так поступали і російські письменники, пітримуючи «великий зв'язок, який здавна сформувався між митцями і народом», бо вони постійно старалися вивчати, збагнути і представити якнайправдивіше й якнайсильніше російську душу». А російська душа (цікаве і корисне зауваження!) «вміщає в собі і потрібний спосіб її відображення». Тому-то, збагнувши це, Гоголь та Достоевський підібрали відповідний стиль, який посприяв відображенню «темного, трагічного і величного життя».

Цю ж співвідносність знання народу і правдивого його зображення, животворчий дух вбачає Петіке і в творчості українського поета: «...із затінку пристрасних віршів *Кобзаря* Тараса Шевченка [Як цікаво! Чи дійсно ознайомився він з *Кобзарем*? І з яким його виданням? – I.P.] повіває, здається, тим же леготом, там наявний той же настрій, який у далекі віки надихнув величну тривожну епопею, якою є *Пісня Ігоря*». Крім вищезгаданої співвідносності [знання народу + художнє його відображення], зміст цього прекрасного представлення творчості Шевченка вповні суголосний з представленими у написаному про Замфіром Арборе двома судженнями – стосовно того, що в українських народних піснях (а Шевченкові споріднені з ними) наявні душа і характер українського народу, і що *Слово про Ігоря похід* має явний південноросійський (щоб не сказати український) характер.

До виявлених Гереею і Замфіром Арборе ознак мистецької сутності Шевченка Штефан Петіке додав ще одну особливо цінну його якість – разом з російською літературою служити своєрідним «еталоном виміру» «здорової літератури» і прикладом, гідним для наслідування. Адже ж висновок автора зовсім недвозначний: «Митець, який бажатиме, щоб його твір зображав румунський народ, він повинен вивчати архітектуру, яка є його символікою, іконографію, що є його вірою, і поезію, яка є його життям. Він повинен також визначити метафізику і психологію румунського народу і знати етику й естетику румунської мови».

(Далі буде)

Примітки

1 Apud: Magdalena László-Kučiuk, *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*. Curs special, Centrul de Multiplicare al Universității București, 1974, p. 210,- apud: I. Борщак, *Шевченко у Франції*, Львів, 1933, стор. 63-64.

2 *Dicționarul literaturii române*, București, Editura Academiei, 1979, p. 46.

3 Magdalena László-Kučiuk, *op. cit.*, p. 129-133.

4 Zamfir C. Arbore, *Temniță și exil*, Râmnicu Sărat, Tip. Gazeta săteanului, 1894; ed.2, Craiova, Samitca, 1902; ed.3, Buc., Brănișteanu [1923]; *În exil*, Craiova, Samitca, 1896; *În temniță*, Craiova, Samitca, 1897; *În temnițele rusești*, Buc., Cartea românească [1923]; *În pușcăriia Petro-Pavlovsk*, Buc., Cartea românrască, 1924.

5 Zamfir C. Arbore, *In exil (Din amintirile mele)*, Institutul de editură Ralian și Ignat, Samitca, Craiova, 1896, p.164.

6 Zamfir C. Arbore, *Ukraina și România*, București, Tipografia Göbl și Fii, 1916.

7 Cf.: Corneliu Barborică, *Mesianismul slav ca teorie globală și remediu universal II* «Utopie și Antiutopie», Editura Universității București, 1998, p.45 ș.u.

8 Magdalena László-Kučiuk, *op. cit.*, p.209.

9 Ion Cozmei, *Taras Șevcenko. Poetul național al Ucrainei și receptarea lui în România*, Tipo Moldova, Iași, 2007, p. 170.

10 Panait Istrati, *La Fête de Taras Schevchenko à Kaniev*, «Le Cri du Peuple», Paris, 20.VI.1928.

11 Panait Istrati, *Sărbătorirea lui Șevcenko la Kaniev*, în vol.: Panait Istrati, *Trei decenii de publicistică. Vol.II. Între banchet și ciomăgeală*. 1919-1929, București, Humanitas, 2005, p. 381-387.

12 Сергій Федосьєв, *Тарас Шевченко в творчості Панаїта Істрати II* «Шевченко і Поділля». Збірник наукових праць за матеріалами другої Всеукраїнської наукової конференції. 20-21 травня 1999 року, Кам'янець-Подільський, 1999.

13 Панаїт Істраті, *Свято Тараса Шевченка в Каневі II* «Наш голос», Бухарест, №№ 189, 190, 191/ 2010.

14 Ștefan Petică, *Momentul național în artă*, «România jună», nr. 146, 7.V.1900.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Іван КІДЕЩУК

ЖИВЕ, ПРОРОЧЕ
СЛОВО ШЕВЧЕНКА

В просторі невпинного і незбагненого часу після двох століть від дня народження Шевченка (9 березня 1814) переконуємося, що «КОБЗАР» великого генія українського народу, батька й апостола, оправдовується в цілому, бо поет-романтик став вічним і найкращим представником світогляду свого рідного краю, України, та свого бідного, нещасного народу, уярмленого жорстоким царизмом і своїми-таки бездушними панями, про що свідчать могили козацької та пекельне життя на Україні:

Земля козача зайнялась
І кров'ю, сину, пролилась,
І за могилою могила,
Неначе гори поросли
На нашій, синочку, землі!

або

На праведній твоїй землі!
Ми в раї пекло розвели,
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо
І їх сльозами поливаєм.

(«Якби ви знали, паничі»)

Вірному синові свого обездоленого і пригнобленого народу долею-мачухою, що панує на любій Україні, де татарські орди, турки, ляхи та москалі землю могилами засіяли ще в ранньому дитинстві, коли «пас ягнята за селом», йому свідчив воскреслий з могили козак про всі ці нещастя, що відбувались на рідній землі, і навчав його, малою, ще дитиною отой гіркої історичної правди про невинні жертви свого народу, про славу козаків, полеглих в боротьбі за волю:

Дивися, дитино, оце козаки
(Ніби мені каже), на всій Україні
Високі могили. Дивися, дитино,
Усі ті могили, усі отакі.
Начинені нашим благородним трупом,
Начинені туго. Оце воля спить!
Лягла вона славно, лягла вона вкупі
З нами, козаками!

(«Буває в неволі іноді згадаю»)

Тараса Шевченка можна вважати справжнім літописцем історії українського народу, невтомним борцем його стремління до волі та правди, захисником цього БОЖОГО веління на землі не тільки для своїх братів і сестер, але для всього людства. Ось чому ШЕВЧЕНКА-КОБЗАРЯ любить і шанує український народ та весь світ, бо його пророчий «КОБЗАР»(1840), що збагачувався рік за роком невмирущими думами-піснями, баладами, поемами тощо – віщими словами запалював людські серця любов'ю і вірою в Євангельське світле майбутнє. Тому віще слово Кобзаря було незмінним, як і совість поета, коли жив на волі і коли був розіп'ятий за слово багатолітньою невілнницькою каторгою в Оренбурзі та Новопетровську. Пустиня й кайдани не зломали волю і силу поета-борця, і тим більше його слово, а навпаки, зміцнили духовно, бо він продовжував після звільнення, з підірваним здоров'ям, мріяти й боротися з рішучістю і вірою в Бога за кращу долю неньки України та свого милого розіп'ятого народу, якого «Щодень пілати розпинають, / морозять, шкварять на огні», тобто царські сатрапи, яких народ не зможе ніколи забути:

Колись, дурною головою,
Я думав, – горенько зо мною!
Як доведеться в світі жить?
Людей і Господа хвалить?
В багні колодою гнилою
Валяться, старітисся, гнить,
Умерти й сліду не покинуть
На обікраденій землі...

(«Колись, дурною головою»)

Поетичне кредо Шевченка єднає в одне ціле обов'язки людини й поета перед Богом і суспільством, – врешті-решт обов'язки кожного із нас, – бути гідними і відвертими, старанними і правдивими, добродійними людьми на землі. Краса і сила слова його дум та пісень випливали теж з народу, як зізнається сам поет: «Прочитайте ви думи, пісні послушайте, як вони співають, як говорять меж собою», «як вони згадують старовину і як вони плачуть» (Т. Г. Шевченко, К., 1964, т.6, с.10), як вони шепчуть «щирі правду / І слово ласкаве». Явно,

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Шевченко як отой мученик за правду та волю свого народу обняв слово та пензель, щоб служити вірно своєму народові, щоб залишити йому живий приклад незламної віри у світле майбутнє, аргумент, який постає в «Подражанії XI псалму»:

Воскресну нині! Ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих, нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово.

То ж Шевченкове слово – охоронне, воно слово сили, тобто слово–чин, і віще слово, а таке слово стає зброєю духу народного, бо воно – Господній знак надії та непереможності, **Слово Рідної Мови, Держави і Народу**, найбільша святість кожного народу, бо, як зазначає митрополит І Огієнко: «Без добре виробленої рідної мови нема всенародної свідомості, без такої свідомості нема нації, без свідомої нації – нема державности...» («Наука про рідномовні обов'язки», Передмова, Жовква, 1936, с. 3). Саме оцю святую правду довів до свідомості свого народу Шевченко, тому й не писав він російською (окрім кількох прозових творів), натомість поезія його рідною українською мовою возвеличила його перед своїм народом і світом. На пропозицію деяких друзів писати по-російськи Тарас Шевченко відповідав: «Спасибі за раду, теплий кожух, тільки шкода, не на мене шитий». Про те саме свідчить і його лист до Я. Г. Кухаренка (1842), в якому пише із жалем про «Слепу»: «Переписав *СЛЕПУЮ* і плачу над нею. Який мене чорт спіткав і за який гріх, що я оце сповідаюсь кацапам черствим козацьким словом.(...) А хіба я винен, що уродився не кацапом або французом! Що ж нам робить (...) на москалів не зважайте. Нехай вони пишуть по-своєму, а ми по-своєму; у їх народ і слово, і в нас народ і слово». Щодо раннього видання «Кобзаря» І. Франко відмічав якраз оцю високу національну свідомість, «яка коріниться в душі поета, а наслідки її входять в глиб життя цілого народу, ба навіть цілої людськості»(І.Франко, *Твори*, том. 28, 1980, с. 75/76).

З самого початку російський письменник і мистецтвознавець Петро Корсаков відзначав національну цінність поезії «Кобзаря», яка є «повна огня живого, чувства глубокого, скрізь дише в ній гаряча любов до батьківщини...». Шевченкові твори «написані цілком в національнім дусі», і всі вони «повні чувства, мудрості,

простоти, грації і широкій правди» («Маяк», СПб, 1840, Ч.5/6 гл.4 с.94/95). Там же редактор «Маяка» писав, що «Думи» Шевченка «потішили б всіх і між ними навіть москалів, які нечужі до поетичної мови Руської Італії». Справді, «Думи» Шевченка, якими відкриваються перше (1840) і друге (1861) видання «Кобзаря», виражають глибокий душевний біль і велике братолюб'є поета до свого народу і всього людства, з пророчими порадами і проханнями до Бога та Спасителя Ісуса Христа (див. «Перебендя»).

Надія на соціальні зміни та спасіння окрилювали не тільки поета, а весь народ України, миролюбних та волелюбних людей. Сучасники поета відчували «щирі правду» його елегійної поезії, породженої лихом і сльозами убогих людей, сиріт і покриток, обездоленого люду, чистого духом щоденних молитов з іпостасями правди, волі та безмежної любові до ближнього. У віщому, пророчому слові Тараса народ відчував з покоління в покоління ту надійну душевну підпору й потіху, якою обдаровувала його поезія, обдаровує і сьогодні нас всіх тим чудодійним словом, що виринало з глибини людської істини, із топосу екзистенційної правди, бо за Божим велінням між істиною і правдою не сміє існувати жодна опозиція. На жаль, від істинної правди тільки людина відхиляється через свою необачливість, схильність до злочинства та, врешті-решт, грішну відповідальність.

За допомогою Святого Письма усвідомлюємо, що слово Бог – Слово, з якого народився Спаситель Ісус Христос, що при розп'ятті людьми на хресті, – зазначує академік М. Жулинський, – залишає своїй Матері і народу – «святее слово», тому «саме Марія уособлює для поета ту найвищу духову силу, яка здатна наповнити його дух енергією творення – послати йому «святее слово», слово очищення і просвітлення на землі.(«Тарас Шевченко – апостол українського народу», Бухарест, 2013 р., с.26). Також академік Жулинський у статті «Тарас Шевченко: повернення святого слова» щодо поеми «Неофіти» (1857) та віршів «Юродивий», «Доля», «Муза» зауважує, що ні мова, ні порухи живої душі ніколи «не змиряться зі злом», бо Шевченко – це «дух впевнений в собі»..., а його мова – «це форма існування духу» (за свідченням німецького філософа Гегеля Г. В.Ф., «Феноменологія духу», там же, с.25), і тоді зрозуміло, чому бувший поет-невольник благає праведну Матір Божу на землі правду навести «святим словом»:

(Продовження на 10 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

ЖИВЕ, ПРОРОЧЕ СЛОВО ШЕВЧЕНКА

(Продовження з 9 стор.)

Благословенная в женах,
Святая праведная мати
Святого сина на землі,
Не дай в неволі пропадати,
Летучі літа марне тратить,
Скорб'ящих радосте! Пошли,
Пошли мені святеє слово,
Святої правди голос новий!

(Там же)

Розп'яття Ісуса Христа – це ж розп'яття «істинної правди» на землі, яку спокутуєм зараз всі, і благаємо

у Матері Божої і її Сина Спасителя милості, захисту і реабілітації правди на землі. Недаремно Тарас Шевченко у своїй поемі «Неофіти» обирає за мотто святі слова пророка Ісаї, щоб оберігати правду, як святиню на землі: «Сия глаголет Господь: сохраните суд и сотворите правду, приближиться спасение мое прийти, и милость моя открытается» [Глава 5(6). с 1]. Поет засуджує беззаконність римського імператора Нерона, що винищував праведних християн у давньому Римі, засуджує сучасний йому «смітничок Миколи» (див. «Юродивий») і всіх Неронів світу, що зневажають Божі Закони, топчуть істинну правду народів, яку месник Шевченко виголошує світу:

Безбожний царю! Творче зла!
Правди гонителю жестокий!
Чого накоїв на землі! (...)
А я полину на Сибір, (...)
Споборники святої волі,
Із тьми, із смрада із неволі
Царям і людям на показ
На світ вас виведу надалі
Рядами довгими в кайданах...
(«Юродивий»),

бо колишньому невольнику-поету присуджено долею казати правду до самої смерті:

Моя порадонько святая!
Моя ти доле молодая!
Не покидай мене (...)
Учи неложними устами
Сказати правду. Помози
Молитву діяти до краю.
(«Муза»)

Отже Тарас Шевченко впевнений, що без слова святого своєї рідної мови не допомогти нікому, бо вона ж духовна сила національної свідомості, зріст або падіння народу, який усвідомлює або не усвідомлює духовну цілісність її через святу правду, що «Кобзар» навчав, навчає і навчатиме вовіки-віків:

І чужого научайтесь
Й свого не цурайтесь,
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає.
Того діти цураються,
В хату не пускають.
(«І мертвим, і живим,
і ненародженим...»)

Зректися мови своєї значить чинити гріх перед Богом та перед дітьми своїми, а вивчати рідну мову самому і навчати її й дітей своїх – обов'язок святих. Слово Шевченка закликає поважати Знак Господній, знак ідентичності і непереможності кожного народу. Слово-Мова – непорушна основа держави й народу на землі, основа їхнього існування, гідності і процвітання. Саме цей мотив доказує довговічність шевченківського слова: воно живе, бо Шевченко залишився до смерті відданим

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

народу, зокрема, убогим людям, «Добросердим малим/ І тихолюбцям святим», благає в Бога для них «долгоденствія» на землі і «рай небесний» та «любов меж людьми», а матеріальне добро хай належить «... тим царям / ненаситним нахабам, злочинцям» (Там же, «Тим неситим очам», с. 533). Кілька місяців перед смертю поет пророк із смиренністю «малих отих рабів німих» (Там же, «Подражаніє XI псалму», с. 502) признає свою чорну долю на землі і не зрікається її, а навпаки, готовий мучитись до самого краю життя словом:

...Орю

Свій переліг – убогу ниву
Та сію слово. Добрі жнива
Колись то будуть!

(«Не нарікаю я на Бога»),

Він впевнений, що його сіяння словом, мріями, надіями «колись то» зародить «волею ясною», «долею», «розумом» та, певне, правдою, щоб не дурити самого себе «Своїм химерним добрим словом?» (Там же). Скоро, таки після смерті Шевченка, було скасоване кріпацтво, і нива зародила «волею ясною», за яку поет-невольник боровся ціле життя, а доля, розум та правда ще й досі не усміхнулись українському народу, бо, мабуть, не настав той милий та щасливий час правди на землі:

І день іде, і ніч іде,
І голову схопивши в руки,
Дивуєшся, чому не йде
Апостол правди і науки?
(«І день іде, і ніч іде»)

Здається, що відповідь на тему екзистенційної проблематики українського народу Шевченко дав у своїм посланні ще в 1845 р. поемою «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не на Україні моє дружнєє посланіє», що відкривається пророчим мотто для синів України із I Послання Івана 4, 20: «Коли хто каже: я люблю Бога і ненавидить брата свого, той не неправдомовець», тому що поет не звинувачує нікого, тільки своїх-таки побратимів:

Доборолась Україна
До самого краю,
Гірше ляха свої діти
Її розпинають

(Там же),

але правду можуть розказати тільки «могили» та «мученики», «кого, коли,/ За що розпинали!». Тому митець-пророк радить жити в любові та єдності, по-християнськи:

Обніміте ж, брати мої
Найменшого брата, –
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати

(Там же),

бо лише так, запевняє український пророк, врятується від сорому мати Україна:

І оживе добра слава,
Слава України
(Там же).

Віще, живе, пророчє слово Тараса Шевченка і сьогодні, через 200 років від дня його народження, навчає українців, росіян та всіх народів світу жити в братолюб'ю:

Чи, брате, є що краще, лучче в світі,
Як укупі жити,
З братом добрим добро певне
Познать, не ділити?

щоб відповісти істинною Євангельською правдою у тому ж 132 псалмі із циклу «Давидові псалми»:

Отак братів благих своїх
Господь не забуде,
Воцариться в дому тихих
В сем'ї тій великій,
І пошле їм добру долю
Од віка до віка. (Там же)

У творчості Тараса Шевченка минуле, сучасне і майбутнє українського народу єднаються в одне ціле живим, пророчим словом, що носить суспільно-політичні думки епохи романтиків, міцно вкорінених своїм світоглядом в основну християнську та національну проблематику, осмислену на духовних, суспільних та естетичних ідеалах, а з художньої точки зору поетика «Кобзаря» об'єднує традицію з новаторськими шуканнями, в яких майстерність слова, з елегійним тембром, піднімається до незбагнених естетичних висот, що постійно чарують і чаруватимуть читачів незгасними, божественними іпостасями волі, любові та правди.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Михайло Гафія ТРАЙСТА.

«ДАВИДОВІ ПСАЛМИ» У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА МОЛДАВСЬКОГО МИТРОПОЛИТА ДОСОФТЕЯ

(Продовження з № 238)

Перший псалом Давида «Блажен чоловік» виконує функцію своєрідного підґрунтя для решти пісень Псалтиря, бо оспівує віру в закон Господній, дотримуючись якого, людина наблизиться до блаженства вічного життя. Цей псалом належить до історично-повчальних псалмів і описує дві дороги: щасливу праведних (1-3 вірш: «1. Блажен чоловік, що за порадою безбожників не ходить і на путь грішників не ступає, і на засіданні блюзнів не сідає./ 2. але в Господа законі замилювання має і над його законом день і ніч розважає./ 3. Він – мов те дерево, посаджене понад потоком водним, що плід свій дає у свою пору й що лист його не в'яне, і все, що чинить він, йому вдається.»), та злощасну дорогу грішних (4-6 вірш): «4. Не так безбожники. Вони – немов полова. Що вітер розвіває. 5. Тому безбожники на суді не остояться, ні грішники на праведників зборах. 6. Бо про путь праведників Господь дбає, а путь безбожників пропаде»).

Ось як звучить перший псалом «Блаженний муж на лукаву» у переспіві Шевченка: «Блаженний муж на лукаву/ Не вступає раду,/ І не стане на путь злого, І з лютим не сяде./ А в законі Господньому/ Серце його й воля/ Навчається, і стане він, як на добрім полі/ Над водою посажене/ Дерево зеленіє,/ Плодом вкрите. Так і муж той/ В добрі своїм спіє./ (переспів 1-3 віршів, – дорога праведних) А лукавих, нечестивих/ І слід пропадає./ Як той попіл над землею/ Вітер розмахає,/ І не встануть з праведними/ Злії з домовини./ Діла добрих обновляться,/ Діла злих загинуть» (переспів 4-6 віршів – дорога грішників). Головна ідея першого псалму – це Божий суд, згідно з яким визначальна опозиція «праведний-нечестивий» вирішується в ідеальному вимірі. Завдяки цьому псалму контраст між добром і злом стає лейтмотивом наступних як Шевченкових, так і Дософтейових переспівів.

«Давидові псалми», як і решта поетичних книг «Святого писма» («Пісня пісень», «Плач Єремії»), не римували і не римують в жодному з біблійних перекладів, як на українську, так і на інші мови світу.

Тоді навіть римовані переспіви «Давидових псалмів»? – запитуються багато біблійних дослідників.

Професор І. К. Кіцімія (1908-1996) – історик літератури та фольклорист писав, що Давидові псалми є настільки красивими, що аж самі просяться до поетизації римованих строф. Вважається, що римовані переспіви «Давидових псалмів» робили тільки письменники, схильні до реформування.

Найвідоміший, найкращий і найхвилюючіший із 150 біблійних псалмів вважається 136 «Над Вавилонськими ріками» («Super flumina Babylonis»), який отримав нове життя в численних творах художньої літератури, варто згадати поему португальського поета Луїса де Камоенса (1524-1580) «Sóbolos rios que vão por Babilônia»; роман американського письменника, лауреата Нобелівської премії з літератури (1949) Вільяма Фолкнера (1897-1962) «Якщо я забуду тебе, Єрусалиме» (1939 – точна цитата Пс. 136, вірш 5); а також Принц Корвін в романі «Рушниця Авалона» американського письменника-фантаста Роджера Желязни (1937-1995) (лідер руху «Нової хвилі», в якій фантасти перенесли увагу з роботів та космічних кораблів на людину і її внутрішній світ), цитує баладу, текст якої – «суміш трохи видозміненого 136 псалма і відомої дитячої пісеньки про Лондон, так само і головна героїня роману «Лілея» (1833) французької письменниці Жорж Санд (справжнє ім'я Амандіна Аврора Люсіль Дюпен), головна героїня співає цей псалом після свого чернечого постригу, замість покладеної по чину першої молитви черниці, і, щоб не забути, відомий сучасний роман славнозвісного бразильського письменника Паула Коельйо «Біля ріки Ріо-П'єдра сіла я й заплакала».

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Тарас Шевченко, як і Митрополит Дософтей, як й інші відомі поети різних народів, не могли оминати 136 псалом «Над Вавилонськими ріками», який являє собою пісню єврейських вигнанців, що нудяться у вавилонському полоні після падіння Єрусалиму і руйнування Першого Храму, де вони перебували протягом 70 років після завоювання

виконувати поза стінами Храму, євреї відмовлялися «співати пісню Господню на землі чужій». Одним словом, це псалом про сумну долю засланих, якими були у свій час як Тарас Шевченко, так і Митрополит Дософтей.

В переспіві Шевченка наголошено патріотичні мотиви вірності народу минулій славі й рідній пісні. Ірина Даниленко пише, що поет «відразу надав більшого порівняно з оригіналом драматизму, виходячи з бажання передати читачеві глибину страждань народу. Так, суворий лаконізм перших двох віршів першоджерела під пером Шевченка набуває яскравіших барв, що, однак, не змінює первісного змісту».

«На ріках круг Вавилона,/ Під вербами в полі,/ Сиділи ми і плакали/ В далекій неволі./ І на вербах повшарили/ Органи глухії,/ І нам стали сміятися Едомляни злії». Так само, як і в переспівах інших псалмів, і в цьому з'являється мотив ворожого сміху («І нам стали сміятися...»), але, виходячи з підтексту першоджерела, можна стверджувати, що Шевченко глибоко зрозумів прохання вавилонських воїнів, звернене до засмучених євреїв заспівати святі пісні на чужині. Інтерпретуючи цю сцену, поет замінив вавилонян «едомлянами» (ідумеяни – нащадки Ісава, що мешкали в землі Едомській), етнічно спорідненими з євреями, але й ворожими сусідами, у чому проглядається очевидний намір Шевченка актуалізувати біблійні події відповідно до своєї концепції історії українського народу (споріднення з росіянами – москалями, ворожими сусідами).

Прозора паралель виникає й через авторську деталізацію змісту прохання «злих едомлян»:

«Розкажіть нам пісню вашу,/ Може, й ми заплачем./ Або нашу заспівайте,/ Невільники наші».

«Суть запропонованої ворогами альтернативи вочевидь наштовхує читача на роздуми про мову або вірність рідним пісням. Поет осучаснює відповідь поневолених євреїв «едомлянам», наголошуючи не стільки на неможливості співати святі пісні на чужині, скільки на несумісності самого співу в полоні», – пише та сама Ірина Даниленко.

«Якої ж ми заспіваємо?.. На чужому полі/ Не співають веселої/ В далекій неволі» (пор.: «Як нам пісень Господніх на чужій землі співати?», вірш 4).

(Продовження на 14 стор.)

Тарас Шевченко. Жінка навколішках перед черницею.

Подається за гравюрою на дереві (13×9; 15×11 см)

Ізраїля царем Навуходоносором у 586 р. до н. е. Перша частина псалма (1-6 вірш) виражає скорботу євреїв про втрачену батьківщину, а друга (7-9 вірш) – їхні надії відродити національну державу та релігію.

«Ріки вавилонські», що згадуються в псалмі, – це Євфрат, Тигр і, можливо, Ховар, який згадується у «Книзі пророка Єзекіїла», на пустельних берегах цих річок оплакували свою долю євреї, споминаючи Єрусалимський храм, а також саме там здійснювали своє богослужіння. За тлумаченням Феодорита Кірського, вавилоняни вимагали від євреїв виконання священних пісень не для того, щоб навчитися шануванню істинного Бога, а для того, щоб посміятися над полоненими. Щоб не давати приводу для насмішок, а також тому, що священні пісні не можна було

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

«ДАВИДОВІ ПСАЛМИ» У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА МОЛДАВСЬКОГО МИТРОПОЛИТА ДОСОФТЕЯ

(Продовження з 13 стор.)

Мотив полону підкреслено й завдяки змінам, внесеним у формулу клятви полонених не забувати Єрусалим: «І коли тебе забуду, Єрусалиме, / Забвен буду, покинутий / Рабом на чужині» (пор.: «Якщо тебе, Єрусалиме, я забуду, нехай забудеться моя десниця!», вірш 5).

У закінченні Шевченко відтворив близько до оригіналу моління полонених про покарання «едомлян»: «І Господь наш вас пом'яне, / Едомській діти, / Як кричали ви: „Руйнуйте, / Руйнуйте, паліте / Єрусалим!..“» та пристрасний прокльон Вавилону: «Вавилоня / Дщере окаянна! / Блаженний той, хто заплатить / За твої кайдани! Блажен! блажен! Тебе, злая, / В радості застане / І розіб'є дітей твоїх / О холодний камень!».

Версія переспіву 136 псалма Митрополита Дософтея – найвідоміша з літературних обробок – є найбільш цитованим фрагментом зі всієї його лірики багатьма румунськими авторами, починаючи від Антона Панна (1794-1854, поета, композитора і фольклориста, одного з родоначальників румунської музичної фольклористики, діяльність якого значною мірою сприяла появі румунської літературної мови), до Моніки Ловінеску (1923-2008, відомого критика та журналіста, дочки академіка Євгена Ловінеску), якої журнал носить назву першого вірша 136 псалма «Біля ріки Вавилону» („La ara Vavilonului”), вибір назви не тільки естетичний, а також і біографічно виправданий (в цьому журналі зустрічаються всі важливі моменти життя румунських інтелектуалів: дитинство, юність, вигнання, перші роки на вигнанні, прожиті в полоні ілюзій, можливості відкритої боротьби проти комунізму, повернення до Румунії. Підтекст цієї книги презентує неадекватність Франції, домінованої прокомуністичними інтелектуалами і тільки кілька постатей, як Раймон Арон і Альберт Камю, були готові визнати докази руйнівних наслідків комунізму в Східній Європі).

Впливи цієї біблійної елегії знаходимо і в «Дойні» Міхая Емінеску, яка акумулює кілька композиційних формул та псалмову тематику, як доказує Ал. Андрієску, так само, як біблійний оригінальний текст перетворюється в дойну відчуження, про що пише і проф. Володимир Антофійчук у своїй

статті «Псалом у творчості Шевченка та Емінеску. Компаративістичний аспект»: «У поезії Емінеску «Дойна» уволюється відгомін кількох псалмів – 82, 108, 73, а особливо 136, (...). І прикро, що до тепер ми не маємо перекладу на українську «Дойни» Емінеску, бо це, так чи інакше, дуже цікавий промовистий твір у контексті і шевченкової поезії, і в контексті тих творів українських авторів, побудованими за мотивами 136 псалму. У вірші Емінеску помітний синтез біблійної стилістики і поетики популярної народної пісні з її щимким ліризмом, тобто Емінеску пропонує зовсім іншу форму переробки біблійного псалма. Викладене вище наводить на думку, що і Шевченко і Емінеску у своїх рецепціях псалтиря опиралися як на національні, так і на загальнокультурні традиції, створивши універсальні зразки, в яких національне пізнається крізь призму загальнолюдського, а загальнолюдське крізь призму національного».

Біблійні прозові вірші 136 псалма, поетично переспівані Митрополитом Дософтеєм, отримують велику виразну силу, тим більше, що їх об'єм подвоюється у порівнянні з біблійним оригіналом. «Доповнення» призначені для додатку нових конотацій у священному тексті, а вибір дієприслівників для дієслів «доповнених віршів» посилюють значення. Горе, пов'язане з неможливістю співу, а самопрокляття як ефект гіпотетичної зради пов'язане з проблематичним питанням мови, слова якої не можуть вимовляти, тим паче співати.

Поруч Сіону Дософтей відроджує й іншу державу, тобто свою рідну батьківщину. Псалом вібрує для нього, а разом з ним і румунська земля, яка знаходиться під його ногами.

(Далі буде).

Використані Матеріали

1. Прот. Григорій Розумовський, *Пояснення священної книги псалмів*.
2. Ірина Даниленко, *Давидова Арфа й Тарасова Кобза: про «Давидові Псалми» Т.Г. Шевченка, «Слово і час», 2014.*
3. *Святе письмо старого та нового Заівту*, Українське Біблійне Товариство, 1992
4. Loredana Opăriuc, *Versiuni ale Psalmilor la Dosoftei și Șerban Foarță*.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Григорій КЛОЧЕК, доктор філологічних наук, професор Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

КАСТИНГ МАРІЇ ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ

(До питання про художню енергію поезії Тараса Шевченка)

(Продовження з № 238)

Рецептивна поетика, суть якої полягає у моделюванні художнього впливу тексту на реципієнта, має шанси здійснити певний прорив у пізнанні «секретів» художності. Врешті-решт вона навчилася пояснювати візуальності поетичного тексту Тараса Шевченка (див.: Григорій Клочек «Поетика візуальності Тараса Шевченка», К.: Академвидав, 2013). Але необхідно взяти до уваги, що художня візуальність хоч і є одним із основних джерел художньої енергії літературного твору, все ж далеко не завжди домінує у творі. Досить часто вона перебуває десь на другому, а то й на третьому планах, і тоді про її ключову роль у генеруванні естетичної енергії не доводиться говорити. Ось і в перших рядках поезії «Минають дні, минають ночі...» зорова образність ледь відчутна у тому, що вислів «шелестить пожовкле листя», посиляє у свідомість сильний враженевий імпульс осені, який телеологічно згармонізований з іншими смисловими сенсами, котрі сугерують враження проминання життя: «минають дні, минають ночі / Минає літо» «...гаснуть очі, / Заснули думи, серце спить, / І все заснуло...». Більш уважніше вдивляння у ці рядки дозволить буквально зачаруватися тонко вибудованою внутрішньою смисловою конструкцією. «Минають дні, минають ночі...» – чи ж можна точніше передати плін життя? А далі – «Минає літо...». Тут слово «минає», якщо зупинитися над ним з метою вслухатися та вдуматися в нього, збудити свою уяву для кращого розуміння його «внутрішньої форми», буквально заворожує. «Минає» – проходить повз тебе повільно, віддаляється безповоротно в минуле. «Минає літо» – проминає найактивніша фаза життя; йде до осені, вона, ця осінь життя, вже настала – про це із сумним емоційним сплеском висловлено уже згадуваною образною

живописно-слуховою картиною «шелестить пожовкле листя».

А далі – витончений поетичний прийом – досконала своєю органічністю аудіовізуальність – «шелестить пожовкле листя». Японці, неперевершені у прагненні зрозуміти та пояснити суть поетичного, назвали цей «осінній» настрій безповоротного проминання життя терміном «вабі» – саме цей настрій, позначений легким сумом, вони вважали найбільш поетичним.

Зображення проминання життя з якоюсь невимушеною природністю переходить у **вираження** внутрішніх відчуттів. І це вираження відбувається, сказати б, на психофізіологічному рівні: «... гаснуть очі, / Заснули думи, серце спить». Зупинимось на хвилику, пригляньмося уважніше до внутрішньої організації цього тексту. Чи можна ще точніше і глибше в емоційно-смисловому (тобто художньому) плані передати поступове згасання життєвої енергії? Тут все знакове, все позначене усно-народним архетипним висловом. І особливо важливо зрозуміти якусь надзвичайну концентрацію на вираження сенсу згасання життя: знак «гаснуть очі» – втрата внутрішньої життєвої енергії; знак «заснули думи» – згасання думки, розуму; знак «серце спить» – втрата емоційності. І всі ці викристалізовані вислови, добути геніальним чуттям поета з усно-мовних глибин, набувають синергетичного взаємопосилення – таким чином на рівні мікротексту генерується художня енергія. А далі ця «психофізіологічна» характеристика самопочуття ліричного героя набирає ледь відчутного змістового наповнення, яке в подальшому увиразниться. Йдеться про поступове формулювання художньо-філософського питання про **сєнс життя** – чи не найголовнішого екзистанційного питання, яке постає перед кожним Homo Sapiens.

(Продовження на 16 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

КАСТИНГ МАРІЇ ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ

(Продовження з 15 стор.)

Цей сенс поки що ледь відчутний, але він уже з'являється, починає сугестуватися таким вираженням психофізіологічного стану ліричного героя:

... і не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи так по світі волочусь,
Бо вже не плачу й не сміюсь

Не буду зараз спрямовувати вічко «мікроскопа» на ці рядки, щоб продемонструвати читачеві їх абсолютну мистецьку викінченість.

Але, маючи чималий досвід у використанні «мікроскопу» як засобу найуважливішого вдивляння у текст з метою виявити його «секрети» художності (тут головним орієнтиром є дослідницькі технології, застосовані Іваном Франком у його геніальному трактаті «Із секретів поетичної творчості»), добре знаю, що такий підхід «не все може» – тобто не здатний вичерпно пояснити «секрети» краси. Йдеться про неможливість цього методу здійснити те, що в принципі нездійсненне – навіть не зважаючи на його явні переваги над усіма існуючими способами інтерпретації краси художнього слова.

Тому й виникає бажання звернутися до читача з проханням вчитатися у ці рядки. І бажано, щоб це вчитування відбувалося як сконцентроване видумування / вчування, тобто носило медитаційний характер. І нехай цей акт медитації триває подовше, доки душа і тіло не пройметься ось тими смислами «чи так по світу волочусь», «чи я живу, чи доживаю», «бо вже не плачу й не сміюсь», які з дивовижною сконцентрованою творять один смисл. І при цьому має відкритися абсолютна краса вислову, тобто краса форми вираження смислу.

«Секрети» цієї абсолютної досконалості полягають у двох, на перший погляд, простих моментах. Перший з них: якщо уважно приглянутися до цих висловів, то не так і складно прийти до висновку, що їх первинна мистецька обробка, їх первинне шліфування відбувалося

протягом віків у процесі усно-мовного спілкування. Саме тому правомірно говорити про їх архетипність – хай навіть і ледь відчутну. Вона надає цим висловлюванням шарму талановитого мовлянина з народу, того мовлянина, який є творцем славетної національної пісні. Другий момент: Шевченко володів геніальним чуттям на ці уже відшліфовані протягом століть висловлювання. Більше того – вони були сутнісно органічні для нього як мовлянина. У цьому легко переконаєшся, коли, скажімо, знайомишся з україномовним епістолярієм поета – його листи буквально фонтанують прислів'ями, приказками, всякого роду промовками, створюючи враження, немовби він хизується своїм володінням цими скарбами рідної мови.

Але якщо в епістолярії усі ці смислові згущення перебувають у своїй природній коштовній формі, то в поезії вони вже трансформовані у його поетичний світ геніальним чуттям поета. Немовби відбулася ще одна, тепер уже остаточна обробка. То був дотик чарівника, після якого коштовний камінь набуває діамантової вартості. Таким бачиться один із чинників «геніальної простоти» Шевченкового слова. Не все у цій творчій технології, у тому геніальному дотику дається до пізнання, бо творча лабораторія генія сповнена нерозгадуваних таємниць.

Звернемо увагу ще й на абсолютну згармонізованість смислового наповнення цих рядків з ритмомелодійністю їх звучання.

Ритмомелодика Шевченка, цей складова його поетики, у першу чергу притягувала до себе увагу дослідників. Саме на цьому напрямі з'явилося чимало глибоких досліджень, які з повним правом можна вважати класичними для шевченкознавства (Філарет Колесса). Показово, що такі відомі літературознавці як Д. Чижевський та М. Зеров, характеризуючи творчість Шевченка, якщо і торкалися проблем його поетики, то розглядали її переважно в ритмомелодійному аспекті. І пояснюється це, думається, відсутністю методологій, які дозволили б проникати і пояснювати більш сутнісне, тобто власне образну, і, в першу чергу, образно-зорову, потужність

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Тарас Шевченко. *Король Лір*.
За трагедією В. Шекспіра.

Папір, гальванокаустика. 1843, не пізніше 10 лютого Шевченкового слова.

Та все ж ритмомелодика в поезії «Минають дні, минають ночі...» відзначається особливою виразністю – у певному розумінні вона і справді є домінуючим компонентом виразної поетики твору. Особливо це відчутно при виразному переході від уповільнено-медитативно згасаючої ритмомелодики першої, експозиційної частини поезії до наступної – емоційно-пристрасної, якоїсь навіть вибухової:

Доле, де ти! Доле, де ти!
Нема ніякої!
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої! злої!
Не дай спати ходячому,
Серцем замирати
І гнилою колодою
По світу валяться.

У цих рядках, якщо спробувати розглянути їх способом повільного прочитання («під мікроскопом»), багато що здатне зачарувати

свою вищою (!) довершеністю художнього вислову. Ось цей пристрасний риторичний запит «Доле, де ти! Доле, де ти!», на який тут же дається відповідь, у якій ніби буденно-прозаїчне слово «ніякої» раптово набуває глобального смислу, ось це благаюче, породжене крайнім відчаєм, звернення до Всевишнього з альтернативним проханням «Коли доброї жаль, Боже, / То дай злої! злої!»; ось ці немовбито й прості, але водночас такі змістовні своїми «внутрішніми формами» висловлюваннями «спати ходячому», «серцем замирати», ось це його знамените «І гнилою колодою / По світу валяться» – все це перебуває у такій органічній злютованості, що так і напрошується визначення **монолітності тексту**, інформаційна щільність якого при всій своїй смисловій прозорості є високою. Через це можна говорити про два рівня сприймання такого тексту – перший рівень (назвемо його звичайним) дозволяє цілком повноцінно, з достатньою повнотою сприймати текст, «заряджаючись» його смислами; другий рівень (назвемо його медитативним) потребує зосереджено-уповільненого, власне медитативного сприймання, завдяки якому відбувається шляхом проникнення у смислові глибини тексту відкриття його краси та зачарування нею...

Яким чином, запитаємо, наші спостереження над довершеністю поетичного тексту Шевченка пов'язуються із заявленою проблемою його емоціонального інтелекту? Поки що зорієнтуємося в таких моментах. **Рівень емоціонального інтелекту визначається його здатністю виявляти, увиразнювати та виражати Красу.** Гармонійність, завершеність, точність, правдивість – усі ці категорії інтегрально пов'язані з категорією прекрасного. Безприкладна здатність Шевченка виявляти архетипні вислови, кожний з яких є інформаційно-смисловим згущенням, і насичувати тими згущеннями свої поетичні тексти є, з одного боку, свідченнями його інтуїтивно-емоційного відчуття Краси (тут виходимо з аксіоми, що краса висловлювання визначається його смисловою щільністю), а, з іншого – вона демонструє його загострений національний інстинкт, глибинно закорінену національну сутність, котра виявляється у відчутті рідного слова.

Ярослава МЕЛЬНИЧУК, канд. філол. наук, лауреат Міжнародної премії ім. О. Кобилянської. Чернівці

МАГДАЛИНА ЛАСЛО-КУЦЮК І ЇЇ КЛЮЧ ДО СОЦІОНІКИ

Феномен художньої творчості, як і наука про літературу, постійно привертають увагу українців із Румунії. Своєю чергою і в Україні зростає інтерес до праць, виданих поза її межами. Передовсім через нетрафаретність, нетрадиційність висловленого в них, через незаангажованість мислення авторів

Крізь призму праць дослідників із діаспори вітчизняна література постає під іншим кутом зору.

Михайло Наєнко, оцінюючи внесок українців зарубіжжя як співавторів п'ятитомника «Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті», завважив властивий їхнім працям «... певний і методологічний, і стильовий колорит, не схожий із колоритом радянського літературознавства» (Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції. – К., 1997. – С. 302). Серед імен дослідників справедливо згадано українстку з Бухареста Магдалину Ласло-Куцюк.

Упродовж багатьох десятиліть вона плідно працювала в царині літературознавства. Наукові статті, передмови до підготовлених нею видань, навчальні посібники, понад десяток окремих книжок, – такий творчий доробок старійшини українців Румунії. Чудове знання багатьох європейських мов і літератур, вдумлива обсервація явищ сучасного літературного життя в Україні, бачення історії нашого красного письменства лише у світовому контексті, – ось той професійний фундамент, що забезпечує глибину та науковість її досліджень. Окрім того, М. Ласло-Куцюк, навіть у поважному віці, були притаманні творчий неспокій, прагнення не зупинятися на досягнутому. Цьому свідчення – її книжка «Ключ до белетристики».

Очевидно, така назва не випадкова. Ще 1980 року в передмові до монографії «Шукання форми» дослідниця зазначала, що вона містить «... цілі розділи, присвячені вивченню багаточисленних значень окремих вжитих автором слів (семантичні «ключі» до творів...)» (с. 10). З часом розуміння суто семантичного ключа розширюється і вже в новій своїй книжці авторка наводить цілий арсенал способів і шляхів аналізу літературного твору.

Під містким, інтригуючим заголовком – «Ключ до белетристики» – як під спільним дахом поєднуються трактування постулатів Аристотелевої «Поетики», з'ясування ролі підсвідомості в літературній творчості, пошуки інтертекстуальних зв'язків, аналіз метафоричного арсеналу мови, основи герменевтики. Про широкий спектр досліджуваних проблем свідчать назви розділів «Модельовання дійсності в розповідній прозі», «Коллективна та індивідуальна міфотворчість», «Риторика публіцистики», «Породження тексту в драматургії» тощо.

Навіть із цього переліку стає зрозуміло, що книжка – це не монографія у звичному значенні слова. Адже М. Ласло-Куцюк зосереджує увагу не на одній, а на багатьох темах; за жанром – це своєрідна вільна розмова на західний зразок. Безсумнівна багатогранність, ерудиція та широта наукових зацікавлень авторки, прагнення вийти за межі найближчих її української чи румунської літератур, охопити якнайбільше творів різних письменств і епох, – усе це відчутне у «Ключі до белетристики».

Дедикація на початку книжки вказує, що її «родзинкою» і є соціоніка – нова наука, що народилася на стику психології, соціології, інформатики:

«Аушрі Аугустинавічюте, творцеві соціоніки, присвячується». Розвиваючи засади праць З.Фрейда і К.-Г. Юнга, литовська дослідниця у 1970-х роках доповнила параметри типології Юнга (екстравертність – інтравертність), виокремивши 16 типів інформаційного метаболізму (обміну інформацією з навколишнім світом), типів, що складають чотири квадрати.

Соціоніка, як виявилось, потенційно є інструментом для гуманітарних, зокрема літературознавчих, досліджень, які почала проводити ще А. Аугустина-Вічюте. Набагато далі пішла М. Ласло-Куцюк; із допомогою соціонічних ідей вона зуміла вперше ідентифікувати типи 45-ти українських письменників, послуговуючись при цьому текстами їхніх творів, мемуарними та епістолярними джерелами, навіть фотографіями. Зокрема, визначення ТІМа Лесі Українки як «Гюго» дало змогу стверджувати: «Не випадково у міру визрівання таланту поетеса все частіше випробовує свої сили в жанрі драматургії». У Лесі Українки це можна пояснити типом її особистості. Інтуїтивно-логічним екстравертом (ТІМ «ДОН-КІХОТ») був Іван Франко, про якого читаємо: «Тип інтуїтивно-логічного екстраверта – це тип статика. Він збирає величезну кількість інформації з зовнішнього світу, але уникає докладної розповіді про речі, які йому здаються другорядними, концентруючи свою увагу на основному, до того ж його заяви ніколи не є категоричними» (с. 195). Щодо типу Тараса Шевченка, М. Ласло-Куцюк наполягала, що його «... найкраще визначити ... як етико-сенсорного інтроверта, раціонального статика».

Певна річ, робити діагностику в соціоніці важко, особливо щодо людей, які давно пішли з життя. Однак авторка «Ключа до белетристики» не побоялася труднощів, можливих помилок; їй стали

в нагоді і праці вчених київської школи соціоніки.

Діагностування ТІМів, звісно, не самоціль. Як зазначає М. Ласло-Куцюк, «соціоніка надає безцінну допомогу відокремленню дійсності від уяви. Визначивши за її сприяння тип інформаційного метаболізму даного письменника, знатимемо, які психічні функції у нього переважали, як він сприймав дійсність і в якому напрямі переважно моделював її» (с. 192). Таким чином, є можливість ближче пізнати взаємозв'язок між індивідуальною психологією автора та його твором, а це проблема актуальна, як і мотивація творчого акту загалом.

Керуючись бажанням «по можливості протидіяти крайнощам у сучасному українському літературознавстві» (с. 275), М. Ласло-Куцюк збагатила його новими підходами. Зрештою, її книжка – це пряма відповідь на пропозицію В.Єрмака, автора статті, надрукованої свого часу в журналі «Слово і час» (1993, № 7): «Що ж до літературознавців, то соціоніка, на нашу думку, має стати їхнім професійним інструментом». Думаю, хоча б для того, щоб «оживити» традиційний іконописний образ українського письменника, виявити спільність (на основі соціотипів) між діячами української та зарубіжної літератур. Зокрема, на думку М.Ласло-Куцюк, «Лесь Мартович виявився справжнім Діккенсом української літератури» (с. 204); «Стефанік належав до типу «Гамлет» ...До цього типу належали сам В. Шекспір, Блейз Паскаль, Григорій Сковорода, Август Стріндберг, Михайл Емінеску» (с. 196).

Книжка спонукає до докладнішого вивчення наукового напрямку, як і всього творчого доробку румунської українстки. Адже Магдалина Ласло-Куцюк залишила добрий слід у моєму серці, і неперебутній внесок в науку про літературу. Світла їй пам'ять!

Богдан БОЙЧУК

НЕБЕСНА СОТНЯ

Ораторія

1.

Вони летіли до неба,
мов журавлі.

Летіли скоро,
бо були молоді.

І я не вспівав за ними.

Вогонь на барикадах,
який гарчав дві ночі
і два дні,
звільняв їх від тіла,

і вони летіли до Бога.

А я не міг наздогнати їх.

2.

Хлопці хотіли жити,
боролися за своє і наше
існування,
кидали на голови
найманців смерті
палаючі шини від авт,
кидали каміння.
І стояли.

А я,
придавлений до землі роками,
не міг допомогти їм.

ХОР

На землі
немає вічності,

є тільки
вічна пам'ять,

з якою
ми живемо,

яку возносимо тим,
що відходять від нас.

3.

Ніч
дірjali
постріли снайперів,
вибухи гранат,
що гатили об глухоту
двох кумирів
(межигірського і
кремлівського),
яким вітри часу
здирали пашеки.

Вони тупо сиділи
на золотих тронах унітазів,
запаморочені запахами,
і нічого не чули.

Тільки бачили марева
своєї величі.

А з тіл
молодих хлопців
спливала кров,
і вони бачили крізь вічність
велич своєї батьківщини.

ХОР

Можна
прожити життя

в любові,
щоб жити в Бозі.

Можна
віддати життя

задля найвищої любові –
”за друзі своя” –

щоб жити
в безсмерті.

4.

Друзі
втягали постріляних
із-під вогню барикад
і складали їх посередині
Майдану,
щоб відпочили.

А коли прийшли
священики
відправляти убитих
в останню путь,
їх там не було.

Тож священики
передавали тільки
прах до праху.

Вірні друзі
далі стояли
на барикадах,
щоб рятувати честь
погиблих
і виграти бій.

ХОР

Слава во вишніх,
а на землі мир.

Та миру на нашій землі
ніколи не було.

Була тільки смерть
і вічна пам'ять.

Божа благодать
перекочувалася

через перевали небес
і не зупинялася в цьому краї.

Так:
слава во вишніх, –
ми не маємо вибору...

5.

Коли ступаємо
на Конститутську вулицю,
опиняємось на грані
між дочасним і
непроминальним.

Бо на Конститутській,
на тих місцях,
де полягли хлопці
Небесної сотні, –
до хідників і до асфальту
поприлипали їхні імена
і фотографії.

Люди освічують ті імена
свічками,
обкладають квітами,
обтулюють
вічною пам'яттю

і плачуть;

бо життя одно,
життя – це дар,
який дано кожному
на мить,
і вбивати його, –
смертельний злочин.

ХОР

Несіть це життя,
мов делікатний келих.

Не дозволяйте
розбити його.

Бо тоді болить душа тих,
що пам'ятають.

6.

Надіюсь,
що по дорозі до неба
погиблі повернулися на мить
до Майдану,
щоб захопити з собою
по квіточці.

Щоб не сумувати.

Щоб квіти,
якими обкладають їхні імена,
нагадували їм
про життя на барикадах.

ХОР

Бо на голубих нивах
не ростуть квіти.

Спомини наші
не підносяться

до небесних висот.
Та й пам'ять

залишається з нами.

7.

Як вас тепер шукати?
Коли нікого з вас
не знаю.
За життя
ви не заходили
до моєї свідомости.

А тепер ви поза
свідомістю буття.

ХОР

Ви залишили з нами
свої рани й болі.

І вас пеленає у висотах
забуття.

8.

З Майдану
не провозжали вас
трембіти,

не грали вам
дзвони, –

доносились тільки
вибухи гранат,
які заглушували вас
і випихали
поза буття.

ХОР

А там
співали констеляції,

шуміли позасвітні вітри
і скрипіли завітні скрижалі.

Та ви не чули того,
бо летіли до неба.

ЕПІЛОГ

На голубих хвилях
хилитався човен
з Небесною сотнею.

Веслував особисто
святий Петро.

Пливли до остаточної брами,
за якою простягається
жизнь безконечная.

Київ, II-III.2014

Богдан ВЕРЕСЕНЬ

ЛЕЛЕКИ

(Сон у весняну ніч)

Дивний сон наснивсь якомсь мені,
 Ніби в Україну навесні
 з-поза обріїв далеких
 не вернулися лелеки,
 не вернулися лелеки
 у наші краї...

Визираю вранці на зорі
 в синіх небесах лелечий стрій..
 Визираю, виглядаю,
 повернутись їх благаю,
 повернутись їх благаю
 у наші краї.

Вітре буйний, злинь у височінь
 і поглянь в безкрайню далечінь.

Подивися в світ далекий,
 чи вертаються лелеки,
 чи вертаються лелеки
 у наші краї?

Звелась буря на семи вітрах,
 гнів клекоче на її вустах:
 «Там, де зло і гріх царює,
 птаха щастя не гніздує,
 птаха щастя не гніздує,
 у таких краях!»

Ціпенію... серце пройняв жаж...
 зледеніли сльози на очах.

Невже страшний сон віщує?
 Невже зло і гріх панує,

невже зло і гріх панує
 у наших краях?!

Раптом чую милозвучний спів,
 йде дівча з букетом пролісків.
 Йде стежиною й співає,
 весняний вінок сплітає,
 щастя-долю закликає
 до наших країв.

Сон зникає... тане в пелені.
 Прокидаюсь... бачу у вікні,
 як над кронами смереки
 гордо кружляють лелеки,
 що вернулися здалека
 у наші краї.

Боже милий, дякую тобі!
 Що то був тільки сон...
 що то було лише вві сні.

м. Київ, березень-квітень 2014 р.

БІЛИЙ АНГЕЛ

Слова і музика Віорела КОТИКА

На Май- да- ні в бо- ю ю- ний сот-ник по- ліг,
 по- клав до- лю сво- ю Бать-ків-щи- ні до ніг.
 Приспів
 Над ор- лом мо- ло- дим пла- че друг- по- бра- тим, пла- че бать- ко за
 ним, пла- че ма- ти за ним. // пла- че ма- ти за ним.

1. На Майдані в бою
 юний сотник поліг,
 поклав долю свою
 Батьківщині до ніг.

Приспів:

Над орлом молодим
 плаче друг-побратим,
 плаче батько за ним,
 плаче мати за ним.

2. Згасла ясна зоря
 в його карих очах,
 затремтіла свіча
 у смиренних руках.

Приспів

3. Розпинає душа,
 стисло серце в грудях,
 скам'яніла сльоза
 на скорботних вінках.

Приспів

4. Білий ангел летить,
 над героєм парить,
 кличе душу його
 у небесну блакить.

Приспів

(Пісню можна завантажити чи
 послухати на сайті
 Союзу українців Румунії:
<http://www.uur.ro>
 в розділі: Видання / Наш голос)

Микола КОРСЮК

ОСІННІ ВІДСВІТИ

На згарищі душі
 сповідуваних слів,
 на попелищі дум і мрій
 прилякнути зумів
 в скорботнім самоболю
 і помолитись
 за звітрену і втихлу
 по-осінньому
 їх непорочну плоть.
 Ти їх відсіяв...

Над ранок
 усміхнулось небо
 до мене.
 А потім падав дощ
 сумний.
 А потім падала радість
 предчасно й боляче
 із душі,
 що її немає
 вже в мені,
 лиш осінній попіл.

Таке небес
 блакитне божевілля,
 немов весняне б.
 Привіялось,
 розвіялось,
 пройшло, –
 неначе градом сипнуло...

Коли подише
 жовта осінь,
 з-за обріїв

насуне смерк, –
 тоді радій, –
 вже швидко буде
 кінець дорозі.

Заіржавіло, заблагрило
 небо небесне
 і втихла тиша
 і розмова.
 Скільки душі треба,
 аби радіти?

Коли до мене
 придуть ясени,
 тоді прийду
 до тебе.
 Буде весна,
 буде осінь,
 та без мене.

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

Стелився дощ,
 і день стелився,
 і осінь була,
 як краса
 облудна, дика
 та принадна,
 немов невідана
 яса.

Я слухаю дощ, –
 тремко-трепетна благодать
 дитинна.
 Ущух на мить
 перепочити.
 Гримить!
 І знову дощ
 розмиває свою радість.
 Вслухаюсь в його музику
 небесно-невловиму,
 безмежну.
 Гримить!
 І блискавка безмежно
 розстрілює небо.
 Гримить!
 І світ тремтить
 Од радості

Ви знаєте,
 як в переосенілій
 осені
 пресмутна смерть іде?
 Неначе скрипка голосиста,
 що яблуново-ярко
 ще гуде,
 як призабутий
 цвітний світ

Павло РОМАНЮК

ТРАВНЕВА АРКА НЕБА

ХВИЛИНА

Щодня себе ховаю
в травах,
стаю рослиною, росою,
веду розмову із горою,
птахів рощу,
за зором ока,
де думка така висока,
така глибока!..

КАНОНИ

Канони, канони,
небесні ікони,
чи літо, чи сніг –
в канонах нейрони,
подвійні світила,
потрійная віра,
крила розпустила,
щоб струнилась ліра.

МОМЕНТ

Саме тоді,
коли стеблина ромену
підніметься
в спіралі
до неба,
де кружеляє
мій ще ненароджений
паперовий голуб,
саме в той
нульовий момент
неанту
ти, феєс
всесвітнього вмирання,
доторкнися
до мого
небесного одвірку,
пошукай мене,
хоч мене

і не буде,
саме тоді,
розв'яжи вітряки,
хай кружеляють
без вітру,
саме тоді бовкни зором
ув крису дзвонів світла,
саме тоді скажу тобі
те,
про що зорі
не розмовляють.

Тиша.

ДОЩ

Там,
за серцем,
у суцвітті
дощ
періщить по стрісі
крові,
плаче,
наче мить.
На гітару
сів метелик,
торкнувсь струн
крильцем,
пиллом духу окропив,
жмуток сонний,
лун.
Вітер дощ обняв
і повів у танок.
Гра гітара,
в серці гав,
розперіщивсь ранок.
Дівча взяло
серп дощу
і пішло на кладку,
де проходять суєти,
падуть в рів,
на згадку.
Прямо в око,

стрельнув луч,
дощ упав у спомин,
болить серце,
знявся буч,
зацвів в щоках ромен.
Йду, біжу
крізь піни дощові, –
стане грім
я принесу
чашу королеві,
що царює в тілі див,
й розпина грона
миттєві.

ФОНТАНИ
СВІТЛА

Травнева арка неба
відкрилася навстіж,
посипалися квіти
з фонтанів,
що з небес
ллють світло миті,
вмивають коси зорям,
і риб срібнії пера
вдягають
в звуки,
що з висот,
у сурмах анголів
прикрились
тінями молитви.
Травневий день,
шовкова ніч,
алеї слова вкриті
чеканням
випуклих бруньок.
Хотів би оком власти
у шум
фонтанних бризгів,
але травнева арка
впилась
у тіло
не моє,
а циферблатне,

прозоре,
мов осоння,
з-потойбік скелі,
одвічної ріки.
Копитують хотіння
мої скроні...
Подав би тобі руку,
щоб виплисти
з фонтану,
але верба
розкішно
у пальцях розвелась,
ще тихо
злила сльози
зелені, ще й
пекучі;
і так далеко я від тебе,
лечу
червоним птахом неба,
щоб лет в мені
воскрес...
Затрав'янила арка
у мені...

ЛІТО

Примруживши очі,
забутись
лежати
й мовчати,
і втратити притомність,
яблуком в долину
скотитись,
бабухнути в тінь днини –
ой так би хотілось,
лиш воно,
серце невгамовне
болить, плаче, щемить.

РАЙНОК

Слова Василя БАРШАЯ

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Allegretto

Voice

Мак чер - во - ний у жи-ті ра-ді - є, Розплющивши
рум'я - ні по-ві - ки. Сяй - вом сон - ця блакить ро-же-
ві - є, І ро - со - ю вми-ва-ють - ся кві - ти.
Усміх-нулись бе - різ-ки ру-ся - ві І, струшивши стріблисті - ї ро-си,
Розплі-та - ють у ранній ку-ря - ві Сво-ї ніж - ні шовко-ві - ї ко - си.
Все прос - ну - лось й ра-ді-є о - хо - че, Приві-тавшись
з ча-рів-ним сер-пан - ком, І, скло-нив - ши-ся, ніж - но ше-
по - че: - З доб - рим ран - ком!

Мак червоний у житі радіє,
Розплющивши рум'яні повіки.
Сяйвом сонця блакить рожевіє,
І росою вмиваються квіти.

Усміхнулись берізки русяві
І, струсивши сріблестії роси,
Розплітають у ранній куряві
Свої ніжні шовкові коси.

Все проснулось й радіє охоче,
Привітавшись з чарівним серпанком,
І, склонившись, ніжно шепоче:
- З добрим ранком!

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

ЦІЦЬО

*«Ходить Мурчик тихо –
буде мишкам лихо».*

Та лихо було не малим прудким гризунам, з хвостиком, як шило. Лихо було голубам сусіда Колюцька, бо внадився коцур Ціцьо, улюбленець однієї з моїх сестер, голуб'ячим м'ясцем ласувати.

Хоч бодай раз на тиждень прибігає до нас Колюцько і лається страшенно, погрожує, бо знову котисько Ціцьо голуба у нього зцапав. Та не будь-якого, а саме «турмана» з чубком на голівці і широким, як у павича, хвостом.

«Зафричте коцура, бо як злапаю, то, бігме, хвоста відрубав сокирою на ковбоку, або запхаю у мішок і – з моста у воду!» – пригрожує.

Я байдуже здвигаю плечима, бо і мені той Ціцьо у печінки в'ївся – такий злодюга, що лиш обернешся, а він м'ясо з тарілки хап – і навтьоки. Потім лише смачно облизується.

А сестра голосить: «Ціцику мій дорогенький, біда на нашу голову! Хіба я тебе не милую, не годую? Від свого рота відриваю і тобі даю: м'яса, молочка, сметанки. Не пхайся більше до тих голубів, бо яким виглядатимеш без хво-

стика пухнастого?»

Ціцьо не розуміє йойкання своєї господині, заспокійливо вуркоче, ластиться, не кіт – а золотко!

А Ціцьо таки красень: чорний, як сажа, на грудях біла манішка, та і кінчики передніх лапок білі, а хвіст – як пухнасте віяло.

Та ледве мине кілька днів, як Ціцьо знову у шкоду...

Одного дня вертається котисько зі своїх походеньок. Та не хвацько, з підстрибом, а ледве волочить ноги і жалібно нявчить. Я зирк, а в Ціця замість розкішного хвоста закривавлений обрубок стричить.

Таки дотримався слова клятий Колюцько. Відтоді Ціцьо обминав сусідських голубів десятою дорогою і почав полювати на горобців. Є м'ясце, та вже без шкоди.

НЕВЖЕ І ЦІСАР СВЯТИЙ?

Бабця молиться і хреститься на дві ікони, Ісуса Христа і Богородиці, що стоять над дверима – до схід сонця. Але між ними ще один образ – австрійського цісаря з родиною, то бабця шепче молитву та хреститься і на нього: раз наліво – Христу, раз направо – Богородиці, а раз посередині – цісарю.

А я вже піонер і з школи знаю, що всі цісарі, королі – кровопивці, гнобителі бідного народу. Хіба народ не прогнав і румунського короля Міхая, і тепер замість нього на стіні у класі портрет товариша Сталіна, котрий любить дітей з усього світу?

Давно мені кортіло сказати бабці, щоб зняла зі стіни того клятого цісаря і спалила душогубця. Хай уже молиться на ікони, бо стара, її не переконаєш, що бога нема. Але щоб і на цісаря

– то вже занадто!

Одного дня наважуюся і несміливо вказую пальцем на образ:

– Бабю, чому тримаєте на стіні отого... – хочу сказати експлуататора, але затинаюся, бо слово дуже складне, – отого, що наробив стільки біди людям?

А бабця склала руки на грудях, як до молитви, і до мене:

– Дитино, не гріши, то цісар, то святий! Він не як ті антихристи, безбожники, котрих ти мені у книжці показував. То святий, – з болем і розпукою каже бабця, наче хтось хотів у неї забрати щось дороге, наче світ їй перевернувся.

І тоді наче щось зламалося у моїй дитячій душі, і чи не вперше я засумнівався у вірі в тих нових богів, яких нам нав'язували шкільним вихованням з червоною краваткою на шиї...

«МАЕСТРО»

Він був буковинець – з Дарманешт чи Маріцеї, і в рідному селі знали, що в Бухаресті він великий актор, грає в театрі. Познайомив мене з ним, з «маестро» Гордійчуком, у студентські роки нині покійний професор-україніст і письменник Стеліян Груя Яцентюк.

Та актором він не міг бути через скарлючену і недорозвинуту ліву руку, яку завжди ховав у кишені, і це виходило у нього навіть артистично.

Пан Гордійчук був фігурантом – прижився замолоду в акторських колах і в одному з столичних театрів став майже законним членом його колективу. Ставлять нову п'єсу, то і йому виділять у ній «роль»: відчинить двері, вийде з підносом на сцену, прислужиться чимось примадонні... Вечеряють після вистави актори в ресторані – він серед них за панібрата.

Фігурант, а йому би грати провідні чоловічі ролі – жагучого коханця прекрасних дам, лорда, безстрашного опришка, мужнього революціонера. Бо не поскупився з ним Господь: наче як відкуп за скарлючену руку дав горду поставу (бо ж недарма він Гордійчук!), дав вроду, дав сценічний голос. Високий на зріст,

гарно поставлена голова, високе чоло, волосся хвилями спадає на плечі, шляхетне обличчя з гіркими складками у куточках уст, ледь сумовиті очі, в яких наче криється загадковість. На таких мужчин заглядаються жінки, бо їх вабить саме загадковість.

Минуло моє студентство, «маестро» Гордійчука я зустрівач все рідше й рідше, а згодом він зовсім зник з мого поля зору. Та через якийсь десяток років їду автобусом додому в один із столичних кварталів. І кого бачу серед пасажирів? Пана Гордійчука!

Постарів трохи, довге волосся під надітим набакир беретом узялося сріблом, але постава ще молодецька.

Підхожу і голосно, аби чути на весь автобус, вітаюся:

– Радий вас бачити, маестро!

Захоплений зненацька, «маестро» швидко оговтується, обводить поглядом людей, в яких «сцена» пробудила цікавість, театральню розводить руками:

– А звідки мене знаєте?

– Та хто вас не знає, маестро? Колись я мав щастя познайомитися з вами завдяки моєму пофесорові у колі видатних акторів. Крім того, ми земляки – буковинці. І голосно розповідаю про обставини нашого знайомства десять років тому.

– Господи, яка пам'ять, яка феноменальна пам'ять! Ви зробили мені велику сюрпризну радість, молодий чоловіче! – гаряче тисне мені руку і каже, що на жаль мусить сходити на першій зупинці.

Прямує до дверей автобуса, велично, наче по червоному килиму ступає, люди розступаються перед ним... деякі навіть кланяються.

Коли автобус знову рушив, мене обступили пасажири: хто він, як зветься? – розпитують наввипередки.

– Славетний актор, один з «монстрів» сцени, а ви: хто та хто – осікаю «невігласів», котрі, враз засоромлені, відступають від мене і тільки перешіптуються між собою...

Корнелій ІРОД

ВЕСІЛЛЯ

(Із циклу ПРОМАХИ)

Багато з вас знали Євгена Мигайчука – хай йому земля пухом! – а для тих, хто ні – необхідне коротке представлення.

Отже, хто такий Євген Мигайчук (або Мигайчук, як сам інколи наголошував своє прізвище)?

Зналися ми з факультету. Власне, ще з днів вступного іспиту, коли серед кандидатів з'явилася смішна нерозлучна пара друзів, наче Пат і Паташон, бо один з них був високий, а другий – дуже низький, ще й товстенький, кругленький та гладкий, через що пізніше у Педагогічному видавництві симпатична малярка прозвала його «пончиком». Були то Константин (Костіка) Буцура і Євген Мигайчук (для батьків та сестри – Генік, а для Стеліана Груї Яцентюка – Жан, бо зналися вони ще з радівецького румунського ліцею, де певний час училися разом). Були Костіка та Євген хлопці розумні, володіли українською мовою, але, так би мовити, «домашньою», тому що закінчили румунський лицей, а вступ на український відділ філологічного факультету при великій конкуренції випускників українських шкіл (чого зараз, на жаль, немає...) видався їм дуже важким. Якщо Євгенові вдалося якось ледве-ледве пройти вступний іспит, то Буцура провалився, і щоб його не забрали в армію, поквапився поступити в Інститут російської мови ім. Максима Горького, куди приймали і кандидатів, які знали лише російський алфавіт, а Костіка знав російську мову таки добренько. Через рік перевівся на філологічний факультет, але не на українське, а на новозасноване відділення китайської мови, яке закінчив блискуче. Але про Буцуру – іншим разом.

Були Мигайчук та Буцура старші на два-три роки від більшості з нас (пізніше стало відомо, що їм уже «вдалося» провалитись два роки підряд на вступних іспитах яського та клузького медінститутів). Якщо Буцуру ми більш-менш знали, бо він приходив іноді у наш серетський лицей (де його мати була учителькою, а її брат Косташевський, тобто Костіків вуйко, викладав математику в педагогічній школі, яка знаходилася в тому ж будинку, що й лицей); він навіть місяць-два «викладав» нам хімію (після

відходу пані Лемній). Зате про Євгена знали ми лише, що він син колишнього нашого викладача малювання (батько теж дуже низький та гладкий, майже круглий, а мати ще нижча – мав син у кого вдатися). Але на протязі п'ятьох років студентства, а потім працюючи разом інші шість у Педагогічному видавництві наше знайомство переросло у міцну сорокап'ятирічну дружбу. Такий проміжок часу дозволив мені добре пізнати Євгена, хоч сказано, що людина така таємнича, яку годі повністю «розшифрувати». А був Євген Мигайчук обдарований кількома якостями: був він розумний, начитаний, мав добре розвинене почуття гумору, близьке тонкій іронії (головно, коли йшлося не про нього...), був щедрий, а з вродливими дамами навіть галантний. Але з тими ж красунями швидко ставав грубіяном, коли бачив, що вони не оцінюють і не розуміють його лицарську поведінку. Був також Євген роздумливим, любив товариство й дружні дебати, під час яких завзято й уперто відстоював свої ідеї й переконання. Часто не вагався навіть брати бика за роги. Не займався Євген Мигайчук ніяким спортом, передусім через постійну задишку, але, мабуть, і через іншу ваду: був він зовсім глухий на ліве вухо, а правим ледве дочував (бо, як сам нерado признавав: у тому вусі постійно гуркотить якийсь трактор; нещастя з його слухом сталося на початку ліцею, коли він захворів менінгітом і лікували його щойно винайденим стрептоміцином, а спричинена цим антибіотиком глухота – як запевняли лікарі – найлегший із наслідків). Був він також пристрасним гравцем у карти, хоч і рідко вигравав. Любив Євген у всьому красу, а тому одягався чепурно, елегантно. Поверх всього любив і поважав він дружбу – щире, віддане, стійке.

Але – як у кожної людини – Євгенів характер мав і «плями». Першою була, мабуть, його постійна непунктуальність. Євген Мигайчук запізнавав у всьому: на роботу, на зустріч з друзями чи з подругою, запізнавав написати обіцяне чи закінчити якусь термінову роботу. Був по-ослячому упертий, любив бабські плітки і дріб'язкові речі, а чарку,

головно в останні його роки, любив аж занадто. Був Євген також, взагалі, лінькуватий (невже це ознака розумних людей?...), любив досипати допізна. Однак (ради покеру чи якоїсь спішної роботи) іноді міг Євген не спати й дві ночі підряд.

До всіх вищезгаданих штрихів Євгенового профілю обов'язково додати й те, що був він дуже «удачливий» на всякого роду промахи, нетактовні вчинки та смішні трафунки. Рятували його завжди з небажаного положення розум і розвинене відчуття гумору. Тому я певний, що він згодився би (хоч, може, не дуже радо і не на все) з обнародуванням деяких із них. Він сам любив розказувати всякі смішні ситуації (правда, здебільшого не свої, а інших). А я не розкажу тепер ні про те, як прийшов Євген на роботу о восьмій вечора замість восьмої ранку (він любив поспати, головно після смачного обіду і кухля пива, а прокинувшись у підвечірній присмерк сльотавої осені, гадав, що то ранок і поспішив на роботу, щоб шеф та деякі колеги не дорікали, що надто густо запізноє), ні про те, як одного разу, вертаючись пізньої ночі (з ресторану), дійшов додому босий і лише у жилеті, бо на безлюдній у тій годині трамвайній зупинці напали на нього двоє невідомих, роззули і здерли з нього нову дублянку; не розкажу тепер ні про Євгенове гостювання у друга, коли серед ночі, бажаючи йти до туалету, попав – у потемках і напонамацки у чужій квартирі – у гардероб... Про це і, може, й про інше – ще буде час. Але тоді оповім, чому і з якої нагоди прозвали колеги Євгена «галушем», оповім також обов'язково про його «американського» вуйка (найменшого брата його батька, славного в тридцять роки віденського оперного співака, але був він уже не Еміль Мигайчук, а Еміль Мюлер...), який, після тридцятилітньої відсутності, гостював у Румунії й подарував своєму старшому братові спеціально замовлений кишеньковий годинник; а спеціальний він, бо був не лише золотий, а мав вирізьблено на зворотному ковпаку монограму майбутнього власника. З тієї ж нагоди «американський» вуйко подарував Євгенові 5 доларів. «Свиндюх!...» – замість подякувати, коментував розчаровано Євген. Але про це пізніше. Сьогодні розкажу про Євгенове весілля.

Оженився Євген Мигайчук рівно в 30 років – 19 липня (його день народження) 1965 року. І хоч жив він у Бухаресті, його батьки справили весілля у Сереті (адже весілля – неабиякий клопіт, то ж навіщо Євгенові таке, коли є кому цим голову собі сушити?...).

Сім'я Мигайчуків мала простору квартиру у старому двоповерховому будинку, коло «пляцу», тобто біля міського ринку, який постійно був майже порожній, крім вівтірка (серетський щотижневий торговельний день) – у вівторок «пляц» наповнювався возами і всяким товаром: харчовими продуктами та кустарними виробами, всякою «ґалицею» (кури, качки, напхані гуси та клапуни), міхами зерна та муки, квасолі, гороху, бобу – і все це серед таркатої метушні продавців, покупців і роззяв.

За роботою в редакції педагогічного видавництва: Корнелій Ірод, Александріна Бутояну і Євген Мигайчук

Княгинею (тобто Євгеновою нареченою) було дрібне дівчисько (на ділі студентка четвертого курсу медінституту), гарненька, мовчазна та соромлива (ледве зводила погляд на людей), по матері була українкою, а по батькові – маляркою. Євгенові, розуміється, подобалося материнське походження, через що не називав він її Едіт (справжнє ім'я), а Одаркою, по-українськи. Мабуть, цим іменем хотіла мати назвати свою дитину при народженні, та не дали...

На весілля – яке за бажанням молодого мало тривати три дні і три ночі – запросили головно рідню, розкидану по всій Румунії: вуйків та тіток, двоюрідних братів і сестер, інших близьких та далеких родичів і, само собою, Євгенову сестру Тальцю з Бухареста з її чоловіком Мігаєм, а також тещу (ще молоду й життєрадісну вдовичку) і дуже мало чужих: двох сусідок, мене та професора Октава Боянджіу (тоді уже продекана Інституту Економічних Наук) зі сім'єю – панєю Марі (головним лікарем шостого бухарестського сектору, тоді ще Ленінський район) і дочками Тіною та Кокою, ученицями VI-го і V-го класів.

(Далі буде)

2.

Гадав, що вона померла. Відмовляючись допомогти їй, здавалося, що саме я вбив її. Я не знав, що подібних самітних навіть і смерть забуває. Я не підкорявся марним жалощам. Звичайно, що не мав жодної провини. Ніякий слід, що міг би посвідчити мою присутність, не залишився на місці гіпотетичної події. Мабуть, там мене і не було, бо після довгого часу з моменту спірного випадку я продовжував жити з почуттям, що все те, що я вчував і знав занадто присутнім, існувало тільки в моїй уяві. Згадуючи кожну подробицю, вдаючись до несусвітніх повторів, майже кожного разу я оминав дійсність тієї тогочасності, мов якийсь навісний самітник. Очевидно, що всі ті відхилення можна було приділити тільки антагоністичній силі моєї уяви.

«Ти повинен збутися непотрібних митарств», – скандалила дружина щоразу, коли я згадував імена осіб, які не існували у нашому житті. Знала, що мої видумки були неодмінними тільки для моєї пристрасті, яка з часом стала джерелом наших прибутків. Звичайно, що вона, найкращий друг, якого вдалося зустріти на цій землі, не протестувала проти тих нісенітних моїх марень, які в інших обставинах, у чужих умах, могли означати щось зовсім інше. «Не забувай, – попереджувала, – не забувай, що всі ці відступи можуть знівечити тебе. Я допомагатиму тільки дотоді, поки знатиму, що все те, що ти кажеш, належить лишень ментальному досвіду. Проказую в ім'я твоєї витівки. Відповідаю з її сторони, але попереджаю, що допустимі межі будуть установлені тільки мною». «Безсумнівно», – підтверджував, слухаючи її тиради в ті моменти, коли за видимими тіннями мій розум шукав глиби тих нерівностей, які могли підтвердити будь-яку реальну присутність. Я вдивлявся десь за межі допустимого. Заглядав усередину. Начебто дотримувався якогось простого маньєризму, який допомагав відійти від власної особи. Я блукав між полюсами саме того всесвіту, який міг існувати тільки в тій мірі, в якій я міг видумати його. Тільки для мене.

І все ж, у навісний момент мого існування, у такеним вимірі з'явився хтось. Хтось занадто правдивий. Чужа жінка.

– Ти при своїм розумі? – грозила вночі у холі готелю забутого всіма. – Котрий чоловік, навіть і одружений, міг би відректися від подібної пропозиції?

– Ти так остогидла, що мене вже навіть і не дивує, чому ти залишилася одинокою дотепер.

– Ти матимеш мене на своїй совісті, – вибухнула. – Хоча між нами й не було майже нічого, із цього моменту я почну атакувати твою дружину. Вишлю їй десятки повідомлень, у яких опишу все те, що я хотіла, щоби було. Повідаю, начебто й було. Примушу довіряти мені.

– Уважай себе загубленою людиною. Для мене ти є тільки тілом, що бродить у пошуках своєї душі. Для мене ти – мертва.

На початку не протестувала, не підтвердила мої побоювання. Враз істерично розплакалась.

Співчуваючи, я хотів підійти й заспокоїти її, але розумів, що будь-який жест любові міг тільки підсилити сподівання, які і так вона бачила можливими, здійсненими.

Відчуваючи, що вона влаштувала фарс, я повернувся спиною і готувався піти в мою квартиру, що знаходилася на першому поверсі.

– Ти матимеш мене на своїй совісті, – попереджувала в сльозах. – Для мене ти – все. Поки не пізнала тебе, я кохала тільки жінок. І ти це знаєш досить добре. Майже й не слід вторувати. Тільки ти це знаєш.

– Ти? Ти навіть не існуєш.

– Прошу, благаю від усієї душі не чинити опір. Принаймні, хоча б спробуємо, аби ти міг зрозуміти, що існують й інші відчуття, які можеш пізнати тільки при дотику чужого тіла.

– Ти зовсім з глузду з'їхала. Інстинкти визначають здебільше тваринний світ. На жаль, я вмію кохати тільки тих, кого зумів пізнати вельми добре. Якщо не розумієш, що відчуваєш, не зумієш змусити іншого відчути те, чого чекаєш від нього. Борешся даремно. Просто гайнуєш свій час, якщо розумієш, що я маю на увазі.

– Ти ж мені так потрібний, – настоювала із шаленою пристрастю, тільки щоб привернути увагу.

Обурена, втративши витримку, майже позбулася глузду. Міцно стиснутими кулаками почала лупати

Микола КОРНИЩАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

в стіну зліва. Я відмовлявся навіть глянути в її сторону. Бачив тільки якусь в'юнку тінь, що дрижала судорожно, розтягалася, набирала контурів потвори, яку настрочив якийсь диявольський розум. Відчував її за мою спиною. Знав, що приближається. В ароматі парфумів, якими вона користувалась, прослизнув якийсь згірклий сморід, щось, що вибухало із глибин її ества, з порожнистої тьми, де, можливо, проростала її душа, про яку писала щоразу, коли хотіла нагадати про свою самотність.

– Навіть і на цій землі святість слід шукати тільки в жіночих душах, – продовжував дразнити.

Мої слова потроювали її біль. Я грав підступно. Вдавався до такених манер, бо розумів усе те, що в її розсуді набирало смертельних аспектів. Чим довше вдавалося противитися, тим більше ладилось приблизити її. І все ж, аби бути впевненим, що не зречеться мого чисто психологічного експерименту, час від часу треба було коритися їй. Я не чинив жодного опору. Навіть і тієї ночі, у коридорі того готелю, майже дозволив їй діткнутися моєї шкіри. Підсміхаючись, я знав, що моє протиставлення було тільки хибним острахом.

– Ти – неможливий, убивчий, дикий, – вимовила з тим полегшенням, яке виявляло її відряду, майже дитяче щастя, радість дівчинки, яка вперше пробувала недозволені насолоди. Ти знаєш, як безумно я тебе кохаю? – проказувала нав'язливо. – Я люблю тебе і хочу, щоб ти повсякчас був поряд. Ти не повіриш, але останнім часом мені вдалося нехтувати наявністю твоєї дружини. Я так міцно кохаю тебе, що зуміла побороти будь-який прояв ревності. Не зважаючи на цей стан і всілякі інші відносини, я хочу тільки одного, хочу, щоб ти був щасливим.

– Тільки не смій лапати мене, – обізвався саркастично. – Віддалися! – майже викрикнув.

Саме тоді, у той фатальний момент відбулося щось підозріле. Вбачалося, що ніщо з того, що мені вдавалося бачити, не могло здійснюватися й у моїй реальності. Швидше, то було тільки скопиченням відтворень, яких можна знайти тільки в якимсь кошмарі, уві сні хворого, який продовжував жити тільки заради наркотиків. Тоді розпочалося все. Віддаляючись, як я прохав, вона впала навколішки, мов-

бито отой наглий жест міг стати заключним шансом на порятунок. Взавшись із нізвідки, в аглютинації заплутаних тіней і терпкого світла засяяло щось металеве. У наступну секунду я запримітив ніж. Його лезо, мов якесь відбиття, що подібно магнетичному дзеркалу притягало все те, що лишилося живим навкіл, окреслюючи хибну дугу, з незвичайною стрімкістю розітнуло усе, що відокремлювало нас. Кінцівка шпильястого предмета ввійшла в її груди. Поблизу серця. Розглянута повторно, сцена ставала все більше заплутаною. Це був саме той момент, коли, вчуваючи смерть поряд, глядач пробуджувався до реальності. Але, на відміну від інших, я був посвідником чогось надто живого, на стільки явного, що ніяке заперечення, виражене іншими, не могло усунути чільної правди.

– Збреши, що ти кохаєш мене, – молила, вдивляючись, мов якась облуда, чії очі, сяючи пронизливо, звільняли тебе від усілякої сили помсти.

– Сучко, – усміхнувся я, – стає так гоже, коли бачу, як ти дохнеш. Навіть і не думай, що посмію пособити. Я не пошпарю свої руки твоїм падлом.

– Я знаю, знаю, що ти кохаш мене, – шаліла, намагаючись підвестися.

Відхиливши двері квартири 214 Б, на абиякий час зашерхла на порозі, стежила, як я відходив, і без угаву плакала.

Може, знала й вона. Може, саме тому не опускала рук. Наполягала, хоч в неї був вразливий характер. Знала, що не було в моїй звичці протестувати проти всіляких принижень, що припадали особам, яких існування для мене не мало аніякого значення.

Воднораз, здебільш із віртуальних переписок, запримітила мою здібність вийти з будь-якої тупикової ситуації, яка могла б запламити мою гідність. Звичайно, я остерігався витлумачень деяких сенсів, що належали тільки моєму інтимному життю, але не міг укрити все те, що вже зналося про мене. Даремно старався роз'яснити, що фікція не мала нічого спільного з мою реальністю, бо ж, поза моїми незграбними підступами, я підозрював, що їй вдавалося вгадувати потрібні схожості. Вірогідно, саме ці співзвуччя й довели її до грані смерті.

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

ЖИТТЯ ПРОЖИТИ – НЕ ПОЛЕ ПЕРЕЙТИ

(Оповідання)

(Продовження з № 238)

Я з нетерпінням чекала літніх канікул, бо Алекс пообіцяв, що ми поїдемо в моє рідне село і побудемо там кілька днів, подихаємо чистим повітрям, відпочинемо від міського гуркоту та шуму.

О Боже, як я лічила дні, години, хвилини, які залишилися до нашого від'їзду. Я бажала, щоб із нами поїхала і мама, але вона не хотіла залишати дім.

– Хтозна що може статися протягом двох тижнів. Поїду іншим разом, – відповіла вона на нашу пропозицію.

Настав довгожданий день.

Це була перша наша відпустка удвох. Поїзд рушив із свистом і гуркотом, віддаляючи нас від міста і наближаючи до мого рідного села.

Серце калатало в грудях, немов хотіло вискочити і бігти-бігти, випередити поїзд, який, здавалось мені, їхав так повільно.

Переповнена щастям, я обняла і поцілувала Алекса, який стояв коло вікні, і розглядав пейзажі. Мені здавалось, що ми стоїмо на місці, а картини за вікном летять попри нас.

Ранком наступного дня поїзд зупинився на маленькій сільській станції.

Коли я ступила на рідну землю, по обличчю потекли сльози, яких я не змогла стримати.

Маленьке село почало міняти своє обличчя. Дорогою я роздивлялася довкола, де-не-де стояли нові просторі будинки, іншим поміняли покрівлю, будувались нові.

Біля кожної оселі багато квітів. А там, де квіти, там добрі люди.

– І це тільки початок, – промовила я.

Алекс одразу збагнув, що я маю на увазі.

– Так, думаю що так і є, – погодився він.

В ці хвилини я бажала бути пташкою і чим скоріше опинитися біля дому.

– Ще трохи, ще трохи, – раз-у-раз повторювала я, а через якийсь час радісно скрикнула: –

Ну от, ми вже вдома. Оце наше з тобою багатство! – показала рукою на рідну хату. – Правда, маленьке...

– Може, колись тут буде красуватися гарна хата, люба моя, – підбадьорливо сказав Алекс.

– Дай Бог! – мовила я, і тепла

радість огорнула мене.

З трепетом відчинила двері і увійшла в кімнату, опісля в другу. Всюди панував запах васильків, м'яти, кропу та чебрецю.

Опісля відкрила вікна, щоб сонечко увійшло в хату, і подалася на город, який був осяяний золотими проміннями сонця, що вставало з-поза Кимпи.

Потім подалася до моїх улюбленців-соняшників, які під подихом легкого вітру-пустуна привітно закивали мені важкими головами. Далі пішла до квітів, які цвіли різними кольорами, спрагло вдихала їх аромати, нарвала букетик і повернулася до хати.

Втомлений довгою дорогою, мій коханий чоловік міцно спав і, мабуть, снів щось хороше, бо на його устах сяяла радісна усмішка.

Я тихо вийшла і подалася до Тиси, яка шумливо пливла в далечінь. Біля річки не затрималася довго, повернувшись до кімнати і прилягла біля

Алекса. На душі було радісно, весело. Важкі повіки, мов медом намащені, зліпилися, і я поринула у глибокий солодкий сон.

Після обіду, відпочили, вирушили до моїх добрих сусідів.

Через мить вони вже мене міцно обіймали. Я познайомила їх із своїм чоловіком, вуйко Мишко почав із ним бесідувати по-румунськи, а я розповідала тітці Ярині про моє життя у пана інженера та про заміжжя.

У хаті пахло олією, бо тітка якраз пекла пампушки, повну тарілку яких незабаром поклала на стіл і попросила куштувати.

В ту мить мене занудило. Я вибігла надвір. Тітка і Алекс швидко вийшли за мною, подали стакан води.

– Вдихай глибоко, – сказала тітка, а коли мені полегшало, обняла мене, поцілувала в чоло і мовила весело: – Нічого страшного, здається, в тебе буде дитинка. Радій Анничко, радій!

– Що сказала тітка? – запитав Алекс.

Я не була готова відповісти, бо вістка приголомшила і мене. Та й не знала, як мій чоловік зреагує на неї.

Якусь хвилину збиралася духом і нарешті промовила:

– У нас буде дитина.

– Яке щастя! Яке щастя! – загукав Алекс, і підхопивши мене на руки, закружляв по всьому подвір'ю, повторюючи: – У нас буде дитина! У нас буде дитина!

Дні в рідному селі промайнули дуже скоро, вже й пора збиратися в дорогу і знову покидати рідну хатину.

В передодень від'їзду я попрощалась із Тисою, Кимпою та добрими сусідами.

Сльози обмивали моє обличчя, яке я ховала від Алекса, щоб не бачив, що я плачу. Знову покидала все таке миле моєму сердцю, таке рідне, дороге. Вечором рушили в дорогу.

Алекса скоро заколисав поїзд, він заснув, а я ще довго стояла біля вікна, згадувала своє дитинство, чула скрип коліски, в якій гоїдала мене бабуся та мама, та їхні повчальні, лагідні слова...

Я думала-передумувала: коли ще зможу приїхати до рідного дому, адже в мене буде дитинка. Мабуть, кілька добрих років мине, аж поки побачу все моє рідне... А тепер нам їхати всю ніч. Лиш ранком будемо в місті.

Невдовзі сон покорив і мене. Перед очима, немов наяву постали такі рідні любі образи – матері і бабусі.

Вони раділи моєму малюкові, усміхалися, значить були щасливими. Але скоро їхні обличчя заступив темносірй густий туман і, коли його розвіяв вітер, все щезло, як щезає роса від гарячих променів сонця. А я так бажала, щоб сон продовжувався! Я заплющувала очі і пригадувала його, але безрезультатно. Коли прокинулася, відчула, як по обличчю котяться гарячі солоні сльози.

Невдовзі поїзд, сповільнюючи хід, заїжджав на велику станцію. Ми з валізами стояли в коридорі вагону. Гарний сонячний ранок усміхався до нас, немов вітав із поверненням.

(Далі буде).

Михайло Волощук Матусине деревце

Посадила моя мати
На городі деревце,
Росло воно біля хати,
Стало гарне і міцне.
Бурі його нагинали,
Град бив віти молоді,
Але його не зламали
Зливи і вітри буйні.
Його хтіли вже зрубати
Якісь підлі мужики
І на довбні біля хати
Порубати на тріски.
Але мати захистила
Деревце у пору ту,
Лісорубів не лишила,
Щоб зрубали для вогню.
Вона так весь час бажала,
Щоб те деревце росло,
Його часто поливала,
Щоб на радість розцвіло.
Та посуха враз настала,
Ані крапельки дощу,
Вже й криниця висихала, –
Маму бачили сумну.
А вона все в ліс ходила,
Там леліло джерело,
Звідти воду приносила,
Щоб не висохло воно.
Та посуха не зникала
Із садів її села,
Земля тріскала, стогнала,
Сохли квіти і трава.
Все вмирало-висихало,
Спрагу відчували всі,
Води було дуже мало
Для людей і для землі.
Тільки деревце в садочку,
До якого мати йшла,
Зеленіло у куточку,
Усміхалося щодня.
Це ж тому, що мати дбала,
Щоб буяло, щоб росло,
І сльозами поливала,
Бо немало їх було.
Зрозумілим все лиш стало,
Коли зрілості пора
У моїм житті настала:
Деревцем був саме я.

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 238)

ЧАСТИНА ДРУГА

«...настає час, коли щось ламається в душі, не вистачає енергії, не вистачає волі.

Всі говорять: треба жити, а жити це проблема, яка до кінця доводить до самогубства...»

Умберто Еко

КУЧЕР ЙОШКА ҐОДЖА

Четвер 12 грудня, 1907 р.

Хоча Йошка Ґоджа був тільки простим кучером, але зате був досить популярним, навіть популярнішим від свого господаря, нотаріуса Мігалья Ністора. Його знали не тільки в Сігетґраді, а й по всіх околицях. Спробуй запитати про нього Долиною Мари, від Вадул Ізей до Кречештів, що під гутинськими горами, чи Долиною Ізи до самого Сечелу, або навіть до Дялу Штефеніцей, чи Долиною Тиси від Сарвашу до Реміт, Тячева та П'ятри, чи по той бік Тиси від Тересви до Виноградова, або долиною Ронішори від Віршморту до Фельсорони та Ронасейку, і побачиш, що всі його знають, ще й обуряться: «як же не знати пана Йовжія?...» Всі його знають, від малих дітей до сивих дідусів, бо Йошка мудріший від самого «Йошки»*.

Селяни любили його і вважали своїм, тобто з простого народу, чоловіком, який знав все і часто їм ставав у пригоді зі своїми розумними порадами, бо не дарма возив пана нотаріуса. Теж Йошко приносив їм різні вістки та новини про те, що трапляється у широкому світі, а найбільш любили його за те, що розтолкував їм, як то стоїть діло з повстанням в Молдові, Мунтенії та Олтенії, бо про це повстання говорив весь світ, ще з місяця лютого.

*

Йошко – чортик (гра слів)

Саме так трапилось і в той день. Після того, як відвіз нотаріуса Ністора до Ронасейку, де залишив його у замку, сам повернувся до Фельсорони, до корчми поляка Адама Небиляка, який завжди для нього запікав по-польськи зайця, а ще до того мав таку водку, що ліпшої ні в Сігетґрадських ресторанах не знайдеш.

Люди обстали його зі всіх боків і, як завжди, почали питати про лютневе повстання.

– Брати мої! – підкрутив Йошка вуса. – У Молдові люди настільки убогі, що не мають за чим води напиться. Грунту мають, як на припічку, або зовсім не мають, ходять босі, а взимку обмотують ноги соломкою чи сіном, не мають чим свити полатати, але в цім не настільки бояри винні, як овейські орендарі. Бояри відійшли і живуть в столиці, чи в інших великих містах, залишили свої маєтки орендарам, за що ці їм платять гроші, а ці паршиві овейці почали здирати з селян шкуру, і ось до чого дійшло! – розмахався кулаками Йошка, якому не подобались євреї, так само, як і угорці, ані його власне угорське ім'я, яким ці нагородили його.

Його звали Йосипом! Йосип Ґоджа – так писало в його документах, так охрестив його хрещений батько Петро Маріна з Шугіва на честь Йосипа з Назарету, бо він народився у першу неділю після Рождества Христового, в день, коли Православна Церква святкує Святого і Праведного Йосипа Нареченого, відчима нашого Спасителя. «А оці хуйслики мадяри – „еть, кеть, гаром“ – срати матері мадяром! – назвали його Йошком, чорт би їх забрав до останньої лаби!»

– Чому ти чіпляєшся євреїв, мой Йошко? Ти такий чоловік, такий чоловік брехливий, що я ото і не повірю у твої брехливі чутки, – розгнівався на Йошку кравець Аврамко.

– Мой, пуцлику обрізаний, овейські орендарі за наказом рабина Рейхона з Праги душать за горлянку мого брата, а я не можу про це говорити, бо одному гімнові з пейсликами не подобається правда, га!?

– Ти, Йошко, такий брехач, такий брехач, що

я тобі невірю, невірю ні скільки чорного під нігтем, тото, аби ти знав!

– А мамку ти солодку, котра тя обрізала! – розсердився Йошка. – Но, жди лиш жди, покажу я тобі! – погрозив йому та вийшов з корчми.

Бідний Аврамко подумав, що Йошко вийшов за батогом і хоче нашмагати його, побілів, як крейда, навіть корчмар занепокоївся на хвилину, але побачивши крізь вікно, що Йошка повертається з газетою, посміхнувся попід вус.

– Дивись, мо! Тут газета з Букурешть «Воїнца націонале» з дев'ятого марта, забув у бричці пан адвокат Васіле Прункул, дивись, що пише в ній, ось тут: «Уряд і повстання», на, читай, аж не віриш.

– Я не читаю по-волоськи, бо тут Австрійська імперія та Угорське королівство, тут тобі не румунське королівство! – насмілився Аврамко.

– Вмію я читати по-волоськи, – сказав один молодий чоловік з чорними вусиками.

Йошка подав йому газету і звернувся до Аврамка грізним голосом:

– Слухай уважно, бо ти стягну надраги та ты виперу березовим прутом по голій сраці!

Молодяк кашлянув у кулак і почав читати: «Трест братів Марка, Калмана, Фройма, Соїла та Авраама Фішерів тримає в оренді 69 маєтків... звідси походить все лихо, бо сотні тисяч убогих селян опинилися в залізному ярмі єврейських орендаторів, які експлуатували їх до останньої краплі сили... Якщо нещасні намагалися витягнути голову з ярма і піти світ за очі, то повсюду наліво, направо, вгору чи вниз на них чекали єврейські п'явки... і не знаходили нігде ніякого полегшення...»

– Ну, а тепер питай мене, Аврамку, чому я ненавиджу євреїв?... Давай, питай мене, що чекаєш?! – крикнув на Аврамка Йошка. – Понад

десять тисяч селян заплатили життям за свою рідну прадідівську землю, яку запаскудили овейці!

– Ти такий чоловік, Йошка, такий чоловік, що я ліпше йду собі додому, – сказав Аврамко, задкуючи, до дверей.

– Іди собі, Аврамку, іди, поки не викинув тебе крізь вікно.

– Іди, іди сокоти свій виходок, щоб не перекинули його діти, бо в цю ніч Святого Андрія, – розсміявся один з лісорубів, розвеселений горілкою.

– Тото таке свято, таке дурне свято, я не бачив до тут, – бубнів попід ніс Аврамко, покидаючи корчму під рясний сміх лісорубів.

Такий був звичай у Фельсороні: у ніч на Святого Андрія легіні пускались городами, заходили на подвір'я господарів, у першу чергу до тих, які мали дівку на виданні, перевертали виходки, знімали ворота, витягали вози на вулицю і таке всяке інше, що лиш їм приходило в голову. Не обходили ні єврейські хати, але зовсім з інших причин, однією з яких була та, що євреї не вірили в Христа і не поважали християнські свята. Про це свідчив і той факт, що виходок Лейби, відколи той

похрестився в православну віру, не перевертав ніхто. Правда, й дочки в нього не було, бо нагородив його господь дванадцятьма синами.

– Ти, Лейбо, такий єврей, такий єврей, що тото єс народив дванадцять синів, як наш патріарх Яков, а потім покинув єс дорогу Єгови, Господа Авраама, Ісаака та Якова, і поклоняєшся скоцюбленому на хресті ідолу. Такий ти єврей, Лейбо, такий єврей, що я більше не буду говорити з тобою, тото, аби ти знав! – почав нарікати Аврамко, якимось зустрівши Лейбу.

– А я тобі щось скажу, Аврамку, – відповів Лейба.

– Но, що ми скажеш, Лейбо? – зацікавився Аврамко.

– Іди в песю матір, ото ти скажу!

Аврамко щороку наймав німого Григорія, щоб той сокотив йому виходок. Кілька років тому сокотив його сам, але відколи перевернули виходок разом з ним, більше не наважувався на такий хоробрий вчинок, «... бо таких дяволів, як у Фельсороні, не зустрінеш ніде».

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Продовження з № 238)

Всілякі думки не давали спокою Петрові, туманили його уяву, закарбовуючись у минуле, в майбутнє і в нікуди. Тоді Петро повертався до реальності... Реальність, в яку вдарялась його уява, болюче колола серце... Перед ним на двох складених до купи столах лежала його дружина...

Одотя і Дьордіка постаралися поволі спустити з горища Гафїїну труну.

Крихту пшениці, яку вичерпали з неї, пересипали в сусідню труну.

Дерев'яною вигладженою драбиною труна спускалася поволі, мов баркас по воді, бо Дьордіка уважно, наче скарб, обняв руками вужчий кінець труни і не лишив сквзнутись до стіни.

– Тримай за спід, Одо', так, так, ще трохи, – навчав Дьордіка Одотю.

В сінях появився і Петро, освітлюючи ліхтарем драбину. В його очах трохи затуманилося. Чув виразно слова: «Ще трошки, Одо', ще...», але перед собою мовби не бачив труну, а величезну гору, що сунулась звідкись з неба і ось-ось придавить його перемучене тіло...

Труну внесли в кімнату.

Зі стіни, де стояли підвішені на дроті чисті святкові сорочки і ковдри, Петро зняв верету і подав Одоті. Та підійшла до постелі, витягла звідти соломи, поклала в труну і постелила верету. Знайшла і Гафїїну вишиванку, подушку. Злагодила все, як слід...

Петро і Дьордіка посунули столи з мертвою серед самої хати, підняли тіло і покладали в труну.

Суха солома шелестіла, ніби вимовляла щось, втихомирювала свій солом'яний подих під Гафїїним тілом.

«Важке тіло, біле, хоч схудле», – думав Дьордіка, коли піднімав з Петром Гафїю і клав у труну...

– Піду до сільської хати, повідомлю, – перервала Одотя тишу, яка опанувала мужчин.

Петро стояв коло труни, мов статуя серед хати.

Далі його ніхто не турбував, бо Одотя і Дьордіка вийшли, взявши з собою і ліхтар.

Петро не запримітив, коли вони вийшли з хати, стояв нерухомо. Аж коли надворі зарипіла хвіртка, донісши до його вух свій скрипучий плач, він трохи протямився. Хотів рухнутись, але не знав куди... На хвилинку не знав, де знаходиться. Поволі, мов принесені вітром сніжинки, спогади надлітали, прилипали до його втомленої пам'яті. Потім знову затьмарилось...

...Крізь темряву очі бачили круту дорогу, по якій блукає Росяний Пан, доходить до перехрестя, де панує ніч...

Ніби то він, Петро, Пан Росяний, ходить вночі горами, долинами... Але, ось, скоро зійде сонце... Йому потрібно сховатись, сховатись, щоб сонце не захопило його в дорозі, бо він може стопитись, мов роса... А він – Росяний Пан... Увижалась тінь семиголового змія. Увижалась широка ріка... Нібито скоро настане передвеликодній четвер... А в нього в руці палка, з якою пробивався крізь ніч, прямуючи кудись, боячись, щоб його сонце не застало в дорозі...

Перехилив вагу тіла на дерев'яну ногу. Нога зарипіла. І, мабуть, той звук привів його до дійсності. Прокашляв сухо. Рукою пошукав у темряві...

«...Світло... Потрібно світла...» – майнуло в думці, а потім запитуючись: «Де я?.. А Гафїя?» Намацав палку і рушив. Простяг руку: «Під столом чи на вікні свічка? Ага, ось тут, під столом... А кресало?.. Та десь і воно тут... А, ні... Там буде, за опічком...» Шкандибаючи, зробив ще кілька кроків, опинився коло печі. По дорозі зачепив каструлю. Металевий звук розбив на черепки тишу, освіжив її дрімучість. Дійшовши до печі, намацав коробку, вийняв кремій і, притуливши втомлене тіло до опічка, почав кресати. Спробував двічі, але і там панувала темрява. «Місяць ще не зійшов, або зійшов, та не появлявся», – думав Петро.

Надія залишалась в кресанні, кресанні в

темряві, щоб добути світло. В той момент забув про Гафїю. Кресав, кресав, аж поки іскорки не розбили крихти темряви. Настоював довго, аж враз гніт загорівся маленьким лагідним вогником, і він...

...припалив стару жовту, мов осінні листя, свічку.

«Віск дорогий... І дорого взяв... Віддам колись Вербі. Віддам», – підсуваючи дерев'яний дубовий стілець ближче до труни, думав Петро. Потім узяв із постелі приготовлену Одотю миску пшениці, поставив на стілець. Припалену свічку встромив у пшеницю. Затиснув кінець свічки, щоб та стояла прямо. Цей момент вимагав напруження. Роблячи все за звичаєм, Петро рухався якимось, а коли закінчив, серце не витримало...

«Гафї!.. Гафї!.. На кого ти мене лишила?» – закричав Петро, ледь не задувши свічку.

Всі ронянци знали Петра за «твердого духом» чоловіка... Але протягом одного тільки дня на його голову наліло найбільчисте нещастя.

Тепер він знаходився сам самісінський в огорненій темрявою хаті.

Вся нудьга вихором вирвалася з його потерпілого серця, звилася у тверді і тривожні слова.

«Гафї! – болюче покотилось по хаті. – Гафї!.. Хто тебе вбив?! Бог би йому заплатив!.. Хто тобі взяв душу? – і не доказав, сів на стілець коло миски пшениці і свічки... – Хіба гріб мене прожре, аж!.. Я тобі відплачу, злодію!.. Злодію! Вбивце! Ти!.. Бог би тобі заплатив!.. Хто тебе, Гафї, вбив?»

Не знати звідки стільки сили набирав Петро. Змінився зовсім. Тепер він став не тим, що був, а Петром-тінню.

Тінь-Петро, що пробудився в нещасний момент, кричав, просив порозуміння, звертаючись до Бога.

Товста свічка та її кволий, тремтливий вогник, мовби перемовляючись, кликали Петра, перериваючи потік його ридань.

Слабий, але живий вогник свічки оживав тихим горінням, тіні гралася в жмурки на Петровім обличчі, народжуючи нові тіні... Тоді вогник-язик приходив йому на допомогу, освітлював поморщене лице, тамував на кілька хвилин страшний біль, що оленем пручався в старечі груди.

Стоячи так, у мовчанні, сам із вткнутою в пшеницю свічкою перед тілом у труні, Петро і сам здавався пожовклою свічкою. Тільки його вогник падав в саму середину душі, звідки раз у раз виривалися, котилися, мов дим із свічки, гіркі болючі слова...

Одотя ще не повернулася з сільської хати. Було вже досить пізно.

«Добре, що пішла повідомити, бо як залишу Гафїю саму між оцими стінами?.. Коло цієї свічки...»

Словами Петро хотів обманути, вгамувати біль, що птахом перся вилетіти з грудей і полетіти поміж люди, туди, де людське серце могло б утішити його горе. Але сильний біль-нещастя, що окаяданив серце, упавши невблаганно на голову, рвався з душі. Нагнувшись над труною Гафїї, Петро упав у глибокий туманний задум. «Хто вбив? Хто?» Ніяк не міг пригадати попередні сцени... Підвів голову... Мов крізь мряку бачив перед собою своїх синів... Зображення мінялись, ховаючись у безвість. Перед очима виринали постаті Людмили і Марії... Десь в глибині уяви, перед ним невиразно появлялись темні постаті його трьох синів... Василь та Іван в довгих чорних шинелях... «Вогонь! а-а-а... вогонь... кров... тіка-а-ай! Петре, ти що, збожеволів? Протямся, протямся! Ой, йой, не може бути», – стряс Петро головою, немов хотів відігнати мару, що приступила так близько разом зі словами: «Вогонь!.. тіка-а-ай!», а потім перевів думки:

«Як? Куди пішли? Хто?» – повторював знову, мов божевільний.

Думка про Марію та Людмилу не виходила з голови. Сидячи задуманий, склонивши голову, йому здавалось, що сидить підхмелений в корчмі Рябого за столом з Мафтеєм або Грижаком і...

Ніяк не міг примиритись з думкою, що він, Петро Чорняк, склонив голову на труну своєї дружини, з якою п'ятдесят років пробув разом під тією ж самою стріхою, ділячи добро і зло.

Уява вдарялась у дійсність... Підводив погляд і бачив перед собою мертво тіло своєї жінки, свічку, пусту, неприбрану кімнату, образ Святої Діви на стіні, а далі густу непроглядну темряву, що розпустила довкола чорні крила...

(Далі буде)

Дитячі сторінки

Олександр КОПИЛЕНКО

ПОКИНУТЕ ГНІЗДО

(Оповідання)

Скільки з'явилося нових квіток! Уже відцвіли блакитні проліски, а в кущиках свіжої трави між деревами розцвіли фіолетові фіалки. Білі рухливі дзвоники конвалій висять на тонесеньких ніжках. Пахучі, чудові конвалії. Ще багато різних жовтих, рожевих і синіх квітів.

Веселий місяць, цей травень! Збіглися хлопці на вулиці. Куди йти гуляти? Василь каже:

– Ходімо в ліс гуляти, квіток нарвемо.

Микола й собі:

– Уже в лісі хороше, і я вчора ящірку бачив. Зелена і прудка. Втекла в нору. Не наздогнав. Та я в ліс все одно не піду.

– Чому? – спитали діти.

– Тому, що Василь знає гніздо кропив'янки і не хоче нікому показувати.

Закортіло дітям подивитися на гніздо. От цікаво! Почали прохати, щоб Василь показав пташину хатку. Миколка, Яшко і Галя кажуть:

– Ми тільки одним оком глянемо і не будемо нічого чіпати. Подивимося – і зразу назад.

– Не можна знищувати гнізд корисних пташок, бо пташки – наші друзі, – відповів Василь. – Я до гнізда тільки інколи

піду, здалека погляну, як мати на яєчках сидить. Батько біля неї співає, розважає її, щоб не нудно було сидіти. А потім вона полетить поїсти на годинку, а він сидить на гнізді, щоб яєчка не захолонули. Скоро виведуться пташенятка, і я буду ходити на них дивитись.

– Покажи й нам, – прохали діти, Василеві товариші.

– Я дам тобі десять разів вистрілити з моєї рогатки, – запропонував Яшко.

– А я подарую тобі цю пружину, – сказала Галя.

– А я подарую тобі заліза на шаблюку. І буде в тебе і пістоль, і шабля. Отоді зіграємо у війну!

– промовив Миколка.

Скільки цікавих речей пропонують Василькові! Десять разів вистрілити з рогатки! Пру-

жина! Шаблюка! Не витримав Василь і сказав:

– Ну, давайте зразу всі речі наперед і вистрілити десять разів. Потім я вас поведу.

– А не підманиш? – недовірко спитали діти.

– Ні, – сказав Василь... Тільки підійдемо, подивимося – і назад. Згодні?

– Згодні!

Василь одержав пружину і заліза на шаблюку. Пішли в ліс. Він дорогою ще вистрілив з рогатки десять разів. А Миколка і всі діти заздрили йому...

Прийшли діти до рівчака, зарослого низькими кущами. Василь пригнувся, принишк. Всі зробили те саме. Василь показав дітям на один кущик, але ніхто нічого не ба-

Дитячі сторінки

чив. Пташки-бо вміють так ховати свої гніздечка, що не зразу їх і помітиш. Аж ось із кущика вилетіла сіренька, трохи рудувата пташка, і тоді побачили діти малесеньке гніздечко, сховане в густому листі. Гніздечко трималося на трьох гілках і ловко було виплетене з тоненьких травинок.

Дуже кортіло зазирнути в гніздо, подивитися, які ж там яєчка. Діти підійшли ближче. В гнізді лежало п'ятеро малесеньких блакитно-сірих яєчок.

– Ой, які маленькі яєчка і гарненькі! – не витримала Галя. – Я хочу тіль-тіль пальцем погладити одне яєчко.

Не встиг Василько заборонити їй, як Галя вже тихенько опустила палець в гніздо. За нею Миколка обережно витягнув одне яєчко і розглядав на руці. Воно було тепле, ніжне і майже прозоре.

Навколо них літали дві пташки і тривожно, стурбовано пищали, прохали дітей, щоб вони не чіпали гнізда. Тому діти, надивившись на гніздо, пішли собі геть. Гуляли в лісі, рвали квіти, ловили метеликів.

Минуло кілька днів. Діти потайки одне від одного кілька разів на день ходили до гнізда кропив'янки, розглядали яєчка і турбували пташок. Полохливим пташкам зрештою набридли діти.

Боялися пташки, що виве-

дуться пташенята, а Василеві друзі заберуть їх. Отже, кропив'янки посумували і покинули своє гніздо, хоч як важко було робити їм цю хатку. Всю весну будували, а доводиться покидати. Покинули своє гніздо пташки і полетіли в інше місце, в густий ліс, де їх не знайдуть діти.

Прийшов раз Василь до гнізда. Дивиться, а воно по-

Пташка

Слова Олександра ОЛЕСЯ Музика Івана ЛІБЕРА

Помірно

1. «Про що пташ-ко нам спі-ва-єш Піс-ню
2. Про ї-ї кві-ти па-ху-чі, Про са-

го-лос-ну?». «Я спі-ва-ю всьо-му сві-
ди, га-ї. Ра-джу я і вам спі-ва-

ту Піс-ню про вес-ну. Чіп-чі-ріп,
ти, Ді-тонь-ки мо-ї. Чіп-чі-ріп,

чіп-чі-ріп. Піс-ню про вес-ну.
чіп-чі-ріп. Ді-тонь-ки мо-ї.

Дитячі сторінки

Іван ФРАНКО

Абу-Касимові капці

Продовження з № 238

(Казка)

ІХ. ЯК АБУ-КАСИМ СВОЇМИ КАПЦЯМИ ЗРОБИВ РЕВОЛЮЦІЮ В БАГДАДІ

Як часом у темній пуці
Блуд кого візьметься злющий,
Помотає всі стежки,—
Чоловік у дикім страху
Там і сям біжить без шляху,
Мов овечка, навпрошки,
Коли гонить вовк лапастий,—
І чим більше він попасти
Силуєсь на правий шлях,
Тим густіша оболока
Світ йому краде з-під ока,
Щоб в знесиллі він поляг,—

Так і Касим бідолаха,
Видко — волею аллаха,
Що скупар був світовий,
Через капці ті суцїгі
У такі вправ рештабіги,
Що хоч сядь та вовком вий.
І чим більш він силкувався,
Наче в сіті в'юн, звивався,
Щоб їх збутись накінець,
Тим впертш вони вертались,
За полу його хватались,
Мов заклятий в казці мрець.

Ось тепер, як ті шкрабища
Зо святого кладовища
З-під землі злий дух відгрїб,
Як ще Касиму вдодатку
Стоп'ястрівков видер п'ятку —
Геть весь скарб його, весь хліб,—
То сердега вже не плакав,
І не охав, не балакав,
І не торгав бородини,
Лиш сидів, неначе змитий,
Мов мертвець, рядном укритті,
Що не знає вже біди.

Так без мови, і без руху,
І без болю, мов без духу,
Довго, довго він сидів;
В хаті пусто, голі стїни,
Та він вперто, без відміни
Все на капці лиш глядїв.
Капці ж клятії, безбожні,
Мов пани які вельможні,
Знай пишались перед ним —
Повні глини і каміння,
Мов не божї сотворіння
Видом пуджали грізним.
Абу-Касим стуманїлий

Чув, як капці гомонїли
Ось таку до нього річ:
«Дурню! нас ти відцурався!
В п'ястрах, скарбах ти кохався!
Де ж тепер ті п'ястри? Прїч!
Де олійок твій рожевий?
Де котел є твій спіжевий,
Що в нім гроші ти душив?
Ну, за чим ти бігав, тюпав?
Зуб судьби усе те схрупав,
Тільки нас не розкусив.

Ми одні, чи чуєш, друже,
Так тобі все вірні дуже,
Як ти сам був вірний нам.
Стїлько літ проживши спільно,
Вже розстатись нам не вільно
На потїху ворогам!
Що вони собі міркують?
Най із тебе й з нас кепкують,
Ти, старий, про те не дбай!
Нас державсь, як був багатий,
Нас до смерті мушиш мати,
В нас ввійдеш і в божий рай».

Абу-Касим стуманїлий
Враз підскачїв, мов здурїлий,
Кинувсь бігти до дверей;
В руки голову зціпивши,
Вуха пальцями закривши,
Простогнав він: «Боже крий!
Я дурїю! Я дурїю!
Двох думок злічить не вмію,
А промову капців чув!
Що вони від мене хочуть?
Чом життя моє лоточуть?
Щоб їм вік поганий був!

Нї, не витерплю я з ними
Ані днини, ні години!
Сам їх вид мене уб'є!
Або сам втечу де з хати,
Або мушу їх запхати
Так, що й чорт їх не найде».
Так він, душу облегчивши,
Міцно се постановивши,
Ладитись в дорогу став:
Ноги вбув, оперезався,
Плащ накинув, геть зібрався,
Капці в міх запакував.
Чи снідавши що, чи з постом,
Кладкою, чи, може, мостом

Через Тїгрїс перебравсь
І тоді вже шахом-махом,
Не стежками, ані шляхом,
В чисте поле він попхавсь
Ходить, лазить, життям важить,
А тут зверху сонце пражить,
Мов наняте для біди,
Абу-Касим сохне, в'яне,—
То присяде, то знов стане,
Та пищить: «Води! води!»

Втім — чи чорт оце чарує,
Чи на правду вухо чує
Під землею, буль, буль,
Касим скуливсь, схопивсь духом
Та й побїг кудись за нюхом,
Наче жид той до цибуль.
Бїг, бїг, бїг ще з півгодини,
Аж ось глянь: на дні долини
Невеличке озерце
Холодочком подихає,
Мов від сонця в тїнь ховає
Кришталеве лице.

Сїв наш Касим, покріпився,
І обмився, і напився,
Свободнїше відїтхнув,
Богу дяку дав сердечну,
Що в сю спеку безконечну
Хїд його сюди звернув.

Спочивав тут добру хвилю
І таку чув пїльгу милу,
Волю в серці і простїр,
Мов уся біда віднини
Геть забїгла в багна синї,
Щезла в темних зворах гїр
І в душі його старечїй
Шибло враз: «Ану ж, до речї,
Моїм капцям місце тут?
Ся вода глибока таки,
В них тяжкїї камїняки,—
Кину, буде їм капут!

Адже тут, де гляне око,
Як далеко і широко,
І душі людей нема!
Рибакї сюди не ходять,
Стражники сюди не бродять,—
Тут спокїй, тиша сама!»
І, недовго міркувавши,
Капці, добре розмахавши,
З міхом бух до озерця!

Дитячі сторінки

Навіть серце не здригнулось,
Прочуття не окликнулось
В бідолашного старця!
Де там! Він ще рад-радїський,
Наче той коняка мїський,
Що на поле вирвавсь раз;
Рже, і фїрка, й сам не знає,
Чи пасеться, чи гуляє,
Чи хомут навїк отряс?

Так наш Касим, відпочивши,
Капці в озерї втопивши,
Холодком вертав до мїв —
А такий веселий, ручий,
Наче скарб найшов гадючий,
Що й цїни сказати не вмів.

Йде — руками розкладає,
Усміхаєсь, щось гадає,
Навіть пробував співати.
«Нї, не зломить доля-злюка!
Абу-Касим кріпка штука,
Буде з нею воювати!

Хоч ти й як мене приперла
І гїркою перцю втерла
Через капці ті менї,
Та не думай, що я впаду!
Дам собі ще якось раду,
А не вступлюся, о нї!

Дїм продам — старий домище.
А проте, він варт ще вище,
Як тих тисяч п'ястрів! Ну,
Тисяч п'ястрів, таж се гроші!
Ой, які ще я хорошї
Гендлї з ними розпочну!

Наплюю на всі олійки
(Тут нещасної олійки
Пригадавсь йому кінець),
Кинуся на шовк, тканини,
Одамашки, кармазини,—
Славний буду я купець!»

Повернув додому в нїчку,
Не вечеряв, навіть свїчку
Не свїтив, а спати ляг;
Спав спокїйно, мов дитина,
Снив, що він малий хлопчина
Знай гуляє по полях.

Та як рано встав з постелї,
По своїй зирнув оселї —
Голо, пусто, сумно скрізь!...—
То аж згорбївсь і насовївсь,
Мов на лихо знов готовївсь,
Ждав на підступи якїсь.

День минає, другий — тихо.
«Ну, значить: минуло лихо!» —
Абу-Касим міркував;
І вже злегка, осторожно,
Чи де що здобуть не можна,
По базарї мишкував.
Як той пес, що в нього вуха

Й хвіст обтято, лячно нюха,
Все ховаєсь по кутках,
Боком ходить, озираєсь,
Всього острого лякаєсь —
Так засїв під шкіру страх,—
Так наш Абу-Касим бїдний,
Мов заклятий, мов негїдний,
Мов прибудда, мов знайдух,
Вулицями повз несміло,—
Горе так його присїло,
Що прибило в ньому дух.

Та відсапавшись крихїтку,
Мов та квітка, що улїтку
Вїтер до землі пригне,—
Він почав знов підїматись,
І мїцнїти, й простуватись,
Горе забувають страшне.

Аж отєє одного рана
Чує: баба, наче п'яна,
Коло студнї щось кричить.
По хвилині — двї, три, штири
Хором крик такий зчинили,
Аж в ухах йому лящили.

Слуха Касим: що за диво?
Чень же не впились так живо!
Та й тоді чого сей крик?
Чи напав на мїсто ворог?
Чи мечеть розбив на порох?
Чи халїф де з мїста зник?

Рад би знати, що там преці,
Але щось мов тьохка в серці:
«Стережись! Не пхай там нїс,
Де тебе нїхто не просить!
Вже коли бабами носить,
То жартує, певно, бїс!»

Крик при студнї дужчий, дужчий.
Вже там тлум зібрався злющий,
Вже ревуть — добра не жди!
Чути: «Зрада! Дїдчї штуки!
Дайте нам тих злюк у руки,
Що збавляють нас води!»

Касим теє зачуває,
Вийшов з хати та й питає.
«Люди добрі, що вам є?
Що за крик тут, що за ропїт?
Що з водою вам за клопїт?
Хто води вам не дає?»

«Гей,—говорить хтось з народу,—
Вчора ще ми мали воду
З сеї студнї, як хрусталь,
А тепер — що за причина?
Не тече, аж серцю жаль!

Що ж нам всім тепер робити?
Чим нам митись, що нам пити,
Чим варити? Гвалт! Розбїй!
Гей, бїжїм до маїстрату,
Най на студню сю закляту

Нам порадить що як стїй!»
І вже з криком вулицями
З дреколами й палицями
Йде збунтований той тлум:
Тут зїтханнїя, онде сльози,
Там прокляттїя і погрози,
Галас, крик, і рев, і шум.
Ба, чим ближче до комуни,
Справа, злїва, збоку суне
Все нова й нова юрба:
Водоноси з коновками,
То прачки йдуть з праниками —
Всїх одна жене журба.

Плац широкий заповнили,
Заревли всі враз, завили:
«Гвалт! Води, води, води!
Хто нам воду вкрав із студнї?
Кляті вороги облуднї!
Дайте-но нам їх сюди!»

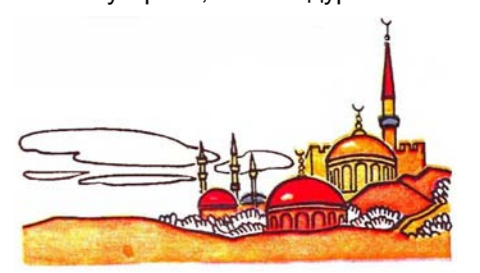
Страх пішов по всім Багдадї!
Вже й життю пани не радї
На засїданнїя зїйшлись.
«Воду красти що за повід?
Найпевнїше водопровїд
Попсувався десь-колись».

І одні людей втишають,
Другї знов майстрів збирають
Водопровїд розслїдить.
Не було се легке дїло...
Вже геть-геть повечорїло,
Без води пищить, гудить

Весь народ, тремтять всі власти,
Бо тлум грбзїться напастї
На урядї, на склепї...
Аж ось радїсть! Всї криницї
Буль-буль-буль! Кризь рури з криш
Трисли водянї стовпи.

«Як? Де? Відки? Що за диво?» —
Весь народ пита сквалливо,—
Та нїхто не відповїсть.
Лиш майстри, які ходили,
Водопровїд розслїдили,—
Можуть дати певну вїсть.

Величезний здвиг народу,
Що весь день чекав на воду,
Жде тепер на тих майстрів.
«Ось надходять! Живо! Живо!
Говорїть, яке там диво?»
Тлум реве, немов здурїв.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЯК ВУЙКО ФЕРИЩАК КОЛОВ КАБАНА

(Гумореска)

«Ой, кололи кабана,
Він кричав на все село,
І, напевне, через це
Стільки гостей в нас було...
Нам лишилися кісточки,
Голова та кишечки...»

З народної пісні

Спитайте в будь-котрого ґазди з Верхнянки, коли є ґаздівське свято, то він відповість вам: «Як коли? Тоді, коли ґазда ріже свиню, вадь коли варить горівку, тото сукт ґаздускі сята!»

Але, бачте, ці свята святкуються по-різному, бо якщо свиню колять ранком на зорі, щоб ґаздиня до вечора устигла начинити кирнадзи, наповнити кишки, зашити шойт та потопити солонину на шкварки та масть, то горівку варять тільки вночі, щоб, не дай бог, не увиділи причептори, міліцішти та «кусяка нехарь», што годна законфіскувати не лиш горівку, а й казан, а без казана: «Вари, ґаздо, примху, та пий плішку (дулю)».

Вуйко Феріщак страх любив ці обидва свята, але коли їх «сятакували другі ґазди». Буває, вийде вранці на зорі з хати тільки у ґатьох та сорочці, вилізе на черешню, а звідти видно село, як на долоні, і прислухається, де буде «квікати свиня».

«Агі, і у того ґазди сято, і у того, і у того», а вже потім,

повільно одягається, взувається, бере торбину та спускається до села. Зайде на подвір'я, гречно кланяється і починає до ґазди та й різника:

– Ану, укажіт ми, фена му тота, який буде «тімпул пробабіл» у сесе літо, што указує селезінка?

Після чого починає споминати, що він був добрим цімбором із няньом ґазди, що добре знав його діда, прадіда, що вони якісь там роди – «приший кобилі хвіст» чи «п'яте колесо у возі», – але сьогодні такі часи, що люди вже забувають, що вони свої: «Роду без переводу, але не є до кого повернути», а на кінець

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

починає хвалити солонину, а це найчутливіша точка в душі кожного верхнянського ґазди.

– Ой, Господичку сятій! Я туй сяке-таке, сюди-туди, а гіби ми білма на очах і не вижу, яка товста солонина, но есе е! Ще'м такої товстої солонини не видів, агі нівроку, видно што есте не скупіли рядити свини, но есе йо!

А ґазда бере й крає добрий шмат солонини та м'яса, кланяє погарчик горілки, після чого вуйко біжить до другого, а далі до третього, і так далі – до всіх ґаздів, на чиїх загородах у той ранок квікали свині. І так вуйко за два-три тижні, скільки триває передріздв'яний період, стільки м'яса та солонини «напрязнує», што му не треба й свиню тримати та годувати ціле літо та осінь.

Але одного разу весною купив і вуйко Феріщак поросятко. Годував і доглядав, немов те дитятко, тут вже й близиться осінь, поросятко стало сильним кабаном, Різдво за порогом, а вуйка мучить думка, як би то він заколов кабана, щоб ніхто не дізнався.

«Бо, як ригнуть на подвір'я ковдуші, та тото остануть із хвостом. Та, пробуй різати свиню, аби са не дузнала Василина Трейка, Николай Біляк, Андрій Фофньош, вадь Петро

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Микола БІЛОКОПИТОВ

КРЯ – КО – КО

(Байка)

із Морквиці», – сердився вуйко, і не закликав відомого різника, як Дьордія Настучіного, вадь Михайла Семенового. Найняв шваґа Лоціка Розноокого, «бо тому, ади, китькне шкварок мняса та дарабку солонини, та адь туди тобі, Лоціку, дорога!» А до того Лоці Розноокий вміє різати по-шваґськи свиню, не квілит на все село, бо спершу ей трісне обухом по голові, свиня упаде, а далі ей так цьокне, що ні «квік» не чути!

– ґаздонько, дай най уп'є пугар полінко!

– Кому, свини? – здивувалась тета Марія.

– Та ні свиню, а нам з Міґалем, аби тото кураж дустав...

– Не маю, Лоціку, ні капельку горівки, не маю, бістош не маю...

– Но, тогди як не є полінко, ударь мені двичі по лицу, абих сердита на свине.

Тета Марія рада, що Лоціко не просить більше «полінко», закотила рукави, та як всушить його по морді, що той аж пирс горі лабами, але скоро схопився і замахнувся сокирою на свиню.

– Мой, Лоціку, ти дивиса на свиню, не на мою гомілку! Скрикнув вуйко на косога Лоціка.

Переляканий Лоціко перевів погляд на свиню, та як вгатить вуйка по гомілці, що аж кістки затрощали.

– О-о-о-о-о!... А-а-а-а-а!... І-і-і-і-і!... – рознеслось понад селом.

Через кілька хвилин стежиною, що піднімалась до вуйкової хати, змагали:

Василина Трейка, Николай Біляк, Андрій Фофньош та Петро із Морквиці, бо «Ади! Велику свиню мав зарізати Михайло Феріщак, бо так бутіла, як бугай, дес пувчасу! (півгодини)».

Були в однім дворі качки і кури. Гарненько по-сусідськи їм жилось – Дві різні мови, різні дві культури, А разом, бач, гармонія! І ось Предивні почались метаморфози: Курчата, вже як трохи підросли, То, курям всім на сміх, а мо' й на сльози, По-каченячи крякати почали... Ще й вивчились перевальцем ходити, Копіювали звички і вбрання, І згодом стало важко розрізнити Покачене курча і каченя. Качки це заохочували радо – Мовляв, у нас до полку прибуло! Хто крякає, – той вищого розряду, Хто квокає, – те ясно хто – село. А кури що ж? Як щиро говорити, Вони й не помічали новизни – Мовляв, було б що діткам їсти-пити, А там нехай хоч рохкають вони. І деякі зарохкали. Одначе Були в пошані ті, хто добре кряче. Воно ж якби оті курчата вміли Пристойно розмовляти так і сяк, А то ж іще й чужого не навчились, А вже, бач, і по-своєму – ніяк! Он півники – накряться до гику, Із селезнями дудлячи пивко, А потім зранку, замість «ку-ку-рі-ку!».

Як заведуть зненацька: «Кря-ко-ко!», Лякаючи тим криком розбишацьким Чужих, своїх та і себе самих... А потім цим іще й бравують хвацько Та ще й кепкують із курчат малих: «Смотри, як те ципля чудно балака, Кокоче токо, а совсем не кряка!».

Отак і йшло. Минали дні без ліку. Вже ті курчата – бабці й дідусі, Вже в них онуки вирости великі, Бува, хтось квокне, хтось закукуріка, А в основному крякотять усі.

Для тих, хто серце незрадливе має – Чуже шанує і своє плекає, Повторювати ладен повсякчас: Ця байка не про вас, ця байка не про вас...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

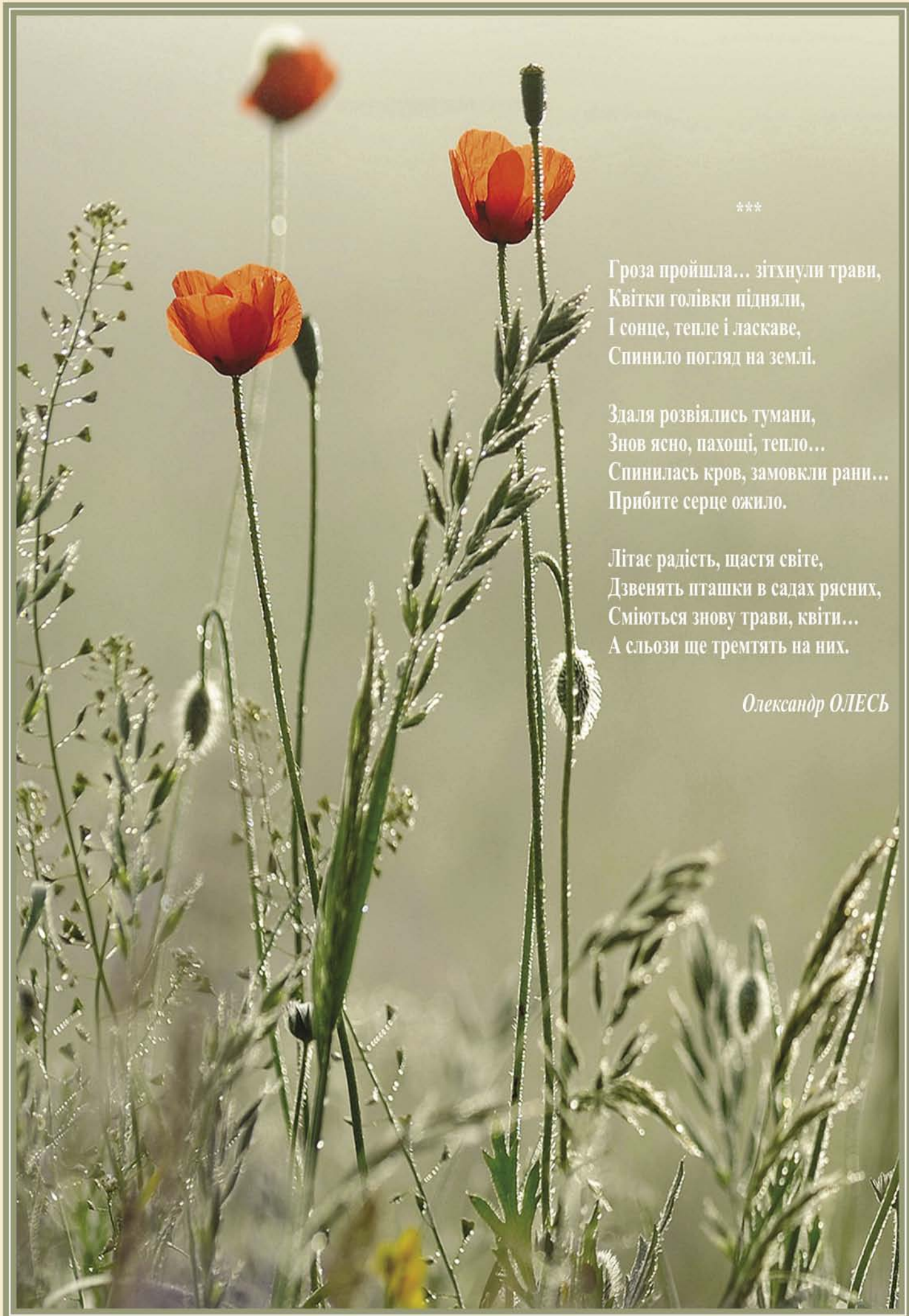
.....

.....

.....

.....

Гроза пройшла... зітхнули трави,
Квітки голівки підняли,
І сонце, тепле і ласкаве,
Спинило погляд на землі.

Здаля розвіялись тумани,
Знов ясно, пахощі, тепло...
Спинилась кров, замовкли рани...
Прибите серце ожило.

Літає радість, щастя світе,
Дзвенять пташки в садах яernih,
Сміються знову трави, квіти...
А сльози ще тремтять на них.

Олександр ОЛЕСЬ